

SOKOLOVSKO

MAS
SOKOLOVSKO

**130 LET OD NAROZENÍ
MENŠINOVÉHO UČITELE
MILANA KOZLA**

**STO LET KOSTELA SV. PETRA A PAVLA V ROTAVĚ
OKRESNÍ STAVEBNÍ PODNIK SOKOLOV**

Staňte se autorem časopisu Sokolovsko

Časopis Sokolovsko vzniká pouze díky pečlivé činnosti nadšených badatelů.

Věnujete-li se stejně jako my dějinám a místopisu našeho regionu, budeme rádi, když se s našimi čtenáři podělíte o své poznatky.

Ozvěte se nám na e-mailovou adresu:

info@mas-sokolovsko.eu

Archiv magazínu SOKOLOVSKO

Milí čtenáři, na našich internetových stránkách jsme pro vás připravili elektronický archiv starších čísel magazínu Sokolovsko. Stačí navštívit internetovou adresu uvedenou níže a můžete se pustit do čtení.

www.mas-sokolovsko.eu/mas/aktualne/casopis-sokolovsko

Obsah

130 let od narození menšinového učitele Milana Kozla	
Radek Aubrecht	2
Sto let kostela sv. Petra a Pavla v Rotavě	
Petr Rojík	7
Nešťastná smrt velitele četnické stanice Jindřichovice Václava Komárka	
Vladimír Bružeňák	10
Loketský purkrabí Jaroš z Pušperka	
Jan Škvřňák	15
Jan Maleřík – služebník českých králů a loketský purkrabí	
Jan Boukal	17
Kraslické mlýny: Panský mlýn „Herrenmühle“ a jeho příběh	
Filip Beneš	20
Zapomenutý příběh bratra Nikasia	
Sandra Linhová	28
Okresní stavební podnik Sokolov	
Jan Rund	29

Slovo redakce

V jedné populární písni se zpívá „Když nemůžeš, přidej víc...“ Tato slova mne několikrát napadala, když jsem již pomalu začínal cítit blížící se konec časopisu Sokolovsko. I přes značné úsilí ale ubývalo autorů, ubývalo článků... Někdy jsem propadal skepsi, že se již nic nového o našem Sokolovsku nenapiše, že poněkud mizí badatelé, zájemci, patrioti. A hle, ono tomu tak není! Časopis putuje pravidelně do Národní knihovny a nově i do knihovny Historického ústavu Akademie věd. Hlavně díky pravidelnému přispěvateli Janu Boukalovi se objevili i noví autoři, další se dokonce sami přihlásili. Do tohoto čísla se dokonce shromáždilo více článků, než lze otisknout! Proto i po více jak 15 letech můžeme stále fungovat a našim čtenářům přinášet další nové poznatky z oblasti vlastivědy a historie našeho regionu, který to tolik potřebuje. Slovy jednoho z mých přátel, který bydlí daleko, ale má na rodný kraj stále nejen srdeční vazby – „Knihy a články s regionální tematikou jsou pro mne takovou kotvou s krajem, kde jsem se narodil a kam vlastně patřím, i když v něm tak často nepobývám.“ A to, jak se říká, zahřeje.

PhDr. Vladimír Bružeňák
výkonný redaktor

SOKOLOVSKO Časopis obyvatel a přátel Sokolovska

Ročník 16, číslo 1 / 2025

Vydává: MAS Sokolovsko o.p.s.

Redakce: v.bruzenak@seznam.cz

Grafika a sazba: Michal Suchan, Jan Kříž - VESTERON s.r.o.

Údaje o distribuci: www.mas-sokolovsko.eu

Výkonný redaktor: PhDr. Vladimír Bružeňák

Redakční rada: PhDr. Vladimír Bružeňák, Ing. Michal Rund

Registrační číslo: MK ČR. 19466

Za obsah příspěvků zodpovídají autoři.

130 let od narození menšinového učitele Milana Kozla

**Příspěvek k počátkům české školy
a divadla ve Falknově nad Ohří**

V prvním čísle časopisu Sokolovsko vyšel v roce 2016 článek s názvem Ze vzpomínek učitele Milana Kozla. Autorka Milada Čermáková v něm připomenula fragmenty ze života Milana Kozla, prvního řídícího učitele a správce meziválečné české obecné školy ve Falknově nad Ohří, a to na základě úryvků z jeho vzpomínek, zápisů ve školní kronice a několika informací z dobového tisku. Článek však pomíjel většinu Kozlových životních osudů a byl ukončen k roku 1925, kdy jmenovaný opustil Falknov. Letošní 130. výročí od Kozlova narození je vhodnou příležitostí, jak tuto skutečnost napravit.

Dle matričního záznamu spatřil Milan Kozel světlo světa dne 29. června 1895 v Kostelci nad Labem čp. 95. Jeho rodiči byli učitel na místní obecné škole a spoluředitel kúru při místních kostelech Ludvík Kozel, rodák z Vínore, a Anna Kateřina, rozená Buta, rodačka z Mratína.

V šesti letech věku začal Milan Kozel v rodném městě navštěvovat obecnou školu (1901-1906) aby po jejím dokončení a přestěhování celé rodiny nastoupil na jeden rok na občanskou školu ve Vysočanech (některé zdroje též uvádějí měšťanskou školu). Následně studoval čtyři roky (1907-1911) na nižším stupni střední školy v pražské Libni, není však jasné, o jakou školu se přesně jednalo. Prokazatelně však následně zahájil studia na čtyřletém pražském učitelském ústavu (1911-1915), která úspěšně završil složením zkoušky učitelské dospělosti, otevírající mu cestu k celoživotní pedagogické kariéře. Zajímavostí je, že opis jeho maturitního vysvědčení v archivním fondu není dochován. O tři roky později vykonal ještě zkoušku učitelské způsobilosti pro školy obecné, která byla nezbytným předpokladem pro kariérní postup.

Pedagogické začátky

Prvních sedm let pedagogické dráhy strávil Milan Kozel na obecných školách na tehdejší pražské periferii. Jednalo se

PhDr. Radek Aubrecht

o Horní Počernice (výpomocný učitel září-říjen 1915 a zastupující učitel 1921-1922), Hloubětín (výpomocný učitel 1915-1917 a zastupující učitel 1921), Dolní Chabry (výpomocný učitel 1917-1918 a zatímní učitel 1918-1920) a Kobyličky (zastupující učitel 1920-1921).

Milan Kozel se však nevěnoval jen učitelské profesi. Již v tomto období se u něj projevil dva zájmy, které ho budou provázet po zbytek života. Prvním z nich je veřejné promítání, kvůli kterému dokonce vykonal zkoušky pro promítače, druhým ochotnické divadlo. To hrával nejprve zejména s dětmi, později i s dospělými.

Ač byl Milan Kozel synem národního demokrata, sám se během prvních let nové republiky přihlásil k levici a stal se mj. členem Dělnické tělocvičné jednoty. A po vzniku KSČ vstoupil do jejích řad. Mimochodem, spoluzakladatelem a prvním předsedou této strany byl Václav Šturm, k jehož domu přišel Kozel se žáky zazpívat Píseň práce a Marseillaisu poté, co byl pozdější senátor a prezidentský kandidát propuštěn z vyšetřovací vazby kvůli údajné přípravě komunistického puče. Není divu, že v Kozlově služebním výkazu najdeme zmínku o disciplinárním řízení.

Počátky české školy ve Falknově

Právě ona politická orientace měla být dle Milana Kozla důvodem, proč byl roku 1922 přeložen do Falknova nad Ohří. Ve svých vzpomínkách, zaslaných do Sokolova v roce 1968 a dnes uložených v jindřichovickém okresním archivu, komentoval tuto událost takto: „21. října 1922 byl jsem z trestu přeložen do zničeného území Falknova nad Ohří jako správce menšinové školy, kterou jsem měl otevřít. Do Falknova jsem odjel s chutí a pracoval jsem, jak se patří na území, kde je nás hrstka. Češství se v nás stále víc a víc probouzelo a slavnostně otevřená škola přilákala všechny hrdé hraničáře. Založili jsme

Národní jednotu severočeskou, jediný spolek v místech na severu.“

Kozlova zmínka o „hrstce Čechů“ byla opravdu na místě. Připomeňme, že k roku 1921 žilo ve Falknově v 820 domech 10 151 obyvatel, z nichž se k československé národnosti hlásilo pouze 351. Kozel, do té doby působící ve výhradně českých předměstích Prahy, se tak ocitl v dominantně německém prostředí a začal psát novou kapitolu svého života.

Česká obecná škola byla ve Falknově otevřena 20. října 1922, tedy den před příchodem Milana Kozla do města. Na tomto místě je vhodné připomenout, že na zprovoznění školy měli velkou zásluhu zejména předseda Národní jednoty severočeské František Plechatý, vrchní správce skláren z Dolního Rychnova Antonín Chaloupka a správce české státní školy v Citicích Bohumil Pavel. S osudy posledně jmenovaného bude též možno se seznámit v některém z dalších pokračování tohoto miniseriálu.

Stejně jako řada dalších českých škol, i ta falknovská, čelila na začátku své existence nedostatku vhodných prostor. Školní třída byla nakonec umístěna v pronajaté přízemní místnosti kapucínského kláštera.

Samotné otevření školy bylo velkou událostí v životě falknovské české menšiny a proběhlo za účasti nejen dětí, ale i mnoha rodičů a dalších hostů. V učebně české školy je přivítal Antonín Chaloupka a vylíčil překážky provázející otevření školy a nastínil další kulturní požadavky českých občanů sokolovského okresu. Po státní hymně byla slavnost ukončena a přikročilo se k zápisu dětí, těch se přihlásilo 59. Do školy chodily děti nejen z Falknova, ale také z Královského Poříčí, Vítkova a Ovčárny.

Milan Kozel se musel v roli řídícího učitele a správce školy vypořádat s řadou problémů. Zejména pouze jedna učebna mohla těžko pojmout všechno zapsané žactvo, děti seděly i na okenních parapetech a na stupínku. Brzy však povolilo ministerstvo školství a národní osvěty zřízení druhé třídy, která byla

otevřena 1. prosince 1922. Kvůli nedostatku místa a vyššímu počtu žáků, který dosáhl počtu 69, však vyučování obou tříd probíhalo polodenně. V roce 1924 byla první třída přestěhována do sokolovského zámku a druhá třída byla ponechána v klášteře. Vyučování první třídy v zámku po adaptaci přidělené místnosti začalo 28. února 1924. Ve školním roce 1924 - 1925 byla zřízena třetí třída, avšak škola musela řešit nedostatek místa opět střídavým vyučováním žáků a přestěhování tříd. Druhá a třetí třída byly umístěny v sokolovském zámku a první třída byla vyučována v kapucínském klášteře. V tuto dobu počet žáků dosáhl čísla 109.

Na problémy s nedostatkem vhodných místností a na neexistenci školní zahrady upozorňoval Milan Kozel soustavně nadřízené orgány a tlak na řešení situace vyvíjel i informováním širší veřejnosti skrze příspěvky do celostátních periodik. Některé z nich, včetně vypovídajících fotografií, jsou součástí jeho zápisů ve zmíněné školní kronice. Řešení přinesla až výstavba nové školní budovy.

Ze školní kroniky se též dozvídáme řadu dalších, jak důležitých, tak zajímavých a někdy i úsměvných informací o životě české obecné školy, resp. celé české menšiny. Dovolím si pro ilustraci vybrat některé z nich. Hned první školní rok byl ukončen předčasně, když v polovině června vypukla ve škole epidemie spalniček. O složité ekonomické a sociální situaci v regionu svědčí řada charitativních akcí, které byly na škole pro žáky a se žáky pořádány. Je otázkou, jak moc relevantní jsou Kozlovy kronikářské zmínky o napětí mezi minoritními Čechy a majoritními Němci, které tu a tam údajně skončily nejen verbálními střety, ale i potyčkami. Naopak nelze pochybovat o tom, že Milan Kozel vedl, ač člen nestátní politické strany, žáky k vlastenectví a lásce k nové republice. To se

projevovalo např. slavnostními shromážděními a Kozlovými projevy na den vzniku ČSR či narozenin prvního prezidenta Tomáše G. Masaryka.

Počátky ochotnického souboru ve Falknově

Vedle otevření první české školy má působení Milana Kozla ve Falknově ještě jeden

Milan Kozel se žáky falknovské třídy roku 1923.

Dobová fotografie z představení falknovských ochotníků v režii Milana Kozla.

důležitý rozměr. A tím je jeho zásluha o vznik prvního českého ochotnického souboru.

Roku 1922, tedy hned v době příchodu na Falknovsko, se stal Kozel nejen předsedou Okresního osvětového výboru, ale také předsedou zábavního odboru místní pobočky Národní jednoty severočeské. Prakticky okamžitě inicioval založení ochotnického souboru, a to pod patronátem Ústřední matice divadelního ochotnictva.

Prvním představením se stal program, kterým si místní Češi připomenuli 28. října páté výročí vzniku republiky. Součástí akce ve vyprodaném sálu hotelu Weber, stávajícího přibližně v prostoru současného obchodního domu Perla, byla Kozlova autorská aktovka s názvem Pomsta, ve které si také sám zahrál hlavní roli.

Kozlem vedený soubor připravil pro falknovské diváky i další hry. Mimochodem, ve hrách Karel Havlíček a Psohlavci si Kozel zahrál s další významnou postavou českého meziválečného školství v našem regionu, a to Františkem Věšínem, tehdy řídícím učitelem české měšťanské školy ve Falknově. Kromě psaní her, režie a herectví působil Kozel v souboru i jako maskér, nápověda, osvětlovač a řadu představení též doprovázel hrou na klavír. Lásku k divadlu se snažil vypěstovat i u svých žáků, se kterými nacvičené hry sehrál např. až v Lomu u Mostu a z výtěžků z veřejných vystoupení pro ně zafinancoval dvoudenní výlet do Prahy.

Pro komplexnost kulturní a osvětové činnosti Milana Kozla ve Falknově budiž připomenuta i jeho činnost v oblasti promítání. U Ministerstva školství a národní osvěty se mu podařilo

prosadit zakoupení promítacího zařízení, které využíval v dopoledních hodinách ve škole pro žáky a po večerech pro veřejnost v sále již zmíněného hotelu Weber. Občasné vyrazil s technikou i do dalších obcí regionu, aby např. i svatavským dětem dopřál filmový zážitek.

Konec Kozlova působení v našem regionu přinesl rok 1925. Ve svých vzpomínkách k tomu uvedl toto: „*Pracoval jsem pro rozšíření školy s plným elánem, ale neuvědomil jsem si, že se ihned obecná škola spojí s měšťankou pod jednou správou a pak bych musel zase vandrovat. Co se mnou? Všichni byli pro, abych zůstal. Gordický uzel jsem rozsekl tím, že jsem ustoupil a vybral si, jak mi bylo nabízeno, ze tří měst Rumburk.*“ Pro úplnost dodejme, že řídícím učitelem spojené české obecné a české měšťanské školy se stal již výše uvedený František Věšíň. S Falknovem se Milan Kozel rozloučil nejen básní do školní kroniky, ale také večírkem v hotelu Weber, který na jeho počest a jako poděkování uspořádala Národní jednota severočeská.

Rumburská léta

Průmyslový Rumburk se co do počtu obyvatel a národnostního složení zásadně nelišil od Falknova nad Ohří. Pětiletá česká obecná škola, založená roku 1919, byla umístěna v novorenesanční budově německé chlapecké obecné a měšťanské školy v dnešní Tyršově ulici. Osmileté rumburské působení Milana Kozla má řadu analogií s jeho falknovskými léty.

I ve městě, ležícím ve Šluknovském výběžku, se stal Milan Kozel záhy nepřehlédnutelnou osobností místní české komunity. I zde se vedle pedagogické práce věnoval vlastenecké činnosti a veřejnému promítání, které organizoval v učebnách české školy, a stranou pozornosti nezůstávalo ani ochotnické divadlo. Aspoň částečný vhled do této jeho činnosti přináší kronika české školy, kterou jakožto řídící učitel pečlivě vedl a hojně ji doplňoval výstřižky z novin a fotografiemi. Z řady divadelních her zmiňme zejména Kozlův autorský kus Rumburská vzpoura, kterým připomenul protiválečné vystoupení části českých vojáků místní posádky v květnu 1918. Ve hře, kterou sám režíroval a která měla premiéru roku 1928, si navíc Kozel zahrál i roli Stanka Vodičky. Mimochodem, originál rozsudku nad tímto vůdcem vzpoury získal Kozel do své sbírky materiálů k této asi nejznámější události z rumburských dějin.

Novinkou v činnosti Milana Kozla se stala propagace radiového vysílání. Svou radiostanici umístil ve škole a na budovu nainstaloval výkonnou anténu. U rozhlasového přijímače se pak scházely nejen děti, např. k poslechu pohádek, ale v odpoledních a večerních hodinách i dospělí. Též pořádal „týden radiofonie“, jehož účelem bylo přiblížit dětem podstatu radiových přenosů, fungování přijímačů a vysílačů či význam elektřiny.

Rumburská léta byla pro Milana Kozla důležitá i z pohledu soukromého života. Dne 26. září 1931 vstoupil do stavu manželského s pražskou rodačkou Josefou Žakovou.

Ač Kozlovi údajně přirostl Rumburk k srdci, roku 1933 se s ním rozloučil velmi stručným zápisem do školní kroniky ve znění „Končí! Kozel“ a odešel na českou obecnou školu v nedaleké Lipové. Jako definitivní řídící učitel strávil v nově postavené budově čtyři roky (1933-1937) a následně působil v Chotyni, osadě na jihovýchodě Hrádku nad Nisou na Liberecku (1937-1938).

Protektorátní éra

To už se však blížil konec českých menšinových škol, který definitivně nastal po násilném odtržení pohraničí na podzim roku 1938. Milan Kozel s manželkou zamířili na Mělnicko, tedy do jeho rodného kraje, kde se stal zatímním a posléze řídícím učitelem v Liblicích u Byšic (1939-1941) a zatímním a definitivním řídícím učitelem v Malém Újezdu (1941-1945).

Dochované kroniky obou škol jsou spíše výpovědí o době samotné, než o životě Milana Kozla. Přesto je zřejmé, že ani v protektorátních časech, svázaných strachem a řadou restrikcí, se Kozel nevzdával svých koníčků, tj. divadla a promítání.

Právě ono veřejné promítání mělo pro Milana Kozla dohru. A to v časech poválečných. V srpnu 1945 dorazilo na velitelství stanice Sboru národní bezpečnosti v Byšicích udání, které bylo zapsáno do protokolu takto: „*Podezřelý, že v této době byl velmi činným pro Němce okupanty a z vlastního popudu činil více, jak měl. V tomto svém nadšení pro Němce vychovával i školní mládež. Řídící učitel Kozel veřejně vychvaloval německý*

režim, hanobil SSSR a spojence, přátelil se s Němci a vychvaloval také německou armádu a vraha Hitlera. Konečně se ponížil jako vychovatel českých dětí natolik, že z vlastního popudu zaslal vrahu Frankovi děkovný telegram za zprostředkování úzkého filmu a za zakoupení přístrojů k němu.“

Z přibližně 50stránkového materiálu, který je součástí fondu Mimořádný lidový soud Praha, dále ale plyne, že žalobce neshledal důvod pro zavedení trestního řízení u soudu a navrhl předání věci na Trestní nalézací komisi v Mělníku. Její protokol, který je součástí zmíněné archivní složky, nám nabízí nejen vhled do značně nekonkrétních udání, ale též do svědectví na podporu Milana Kozla. Vesměs poukazují na jeho vlastenectví, které se projevovalo mj. tím, že dodával manuskripty pro tisk ilegálního časopisu *V boj* a též participoval na jeho distribuci, ukrýval bustu Tomáše G. Masaryka, poslouchal vysílání zahraničního rozhlasu,

a dokonce dle jednoho svědka přechovával nějaké zbraně. Sám Milan Kozel ve své výpovědi všechna obvinění taktéž logicky odmítl. Trestní nalézací komise mu dala za pravdu a v lednu 1947 rozhodla o zastavení řízení pro nedostatek důkazů.

Návrat na sever

V době nalézání spravedlnosti nebyl Milan Kozel v Malém Újezdu přítomen. Již v květnu 1945 byl starousedlíkem, předsedou Okresní

správní komise Rumburk a svým přítelem Hynkem Vágnerem povolán zpět na místo předválečného působení. Jeho úkolem bylo nejen pomoci obnovení české školské sítě, ale také inventarizace majetku německých škol, které byly s koncem války zrušeny. V této souvislosti vstoupil Kozel i do budovy bývalé české menšinové školy v Rumburku, která během války sloužila jako německý lazaret. Jediné, co se Kozlovi podařilo z původního inventáře dohledat a zachránit, byla školní kronika, kterou sám kdysi vedl a s lítostí konstatoval, že jeho nástupce v záznamech nepokračoval.

A nebyl by to Milan Kozel, kdyby se nezapojil také do obnovy kulturního života ve městě. Patřil mezi ty, kteří již v srpnu 1945 stáli u zrodu, dodnes existujícího, ochotnického divadelního spolku Hraničář. Jeho první představení se konalo 28. října 1945 v domě lidové osvěty a na programu byla

Milan Kozel při promítání v roce 1958.

Dobové noviny s fotografií přeplněné třídy falknovské školy.

vyprodaná Jiráskova inscenace Psohlavci, kterou Kozel nejen režíroval, ale také v ní ztvárnil hlavní roli Jana Sladkého Koziny.

Z formálního hlediska byl Milan Kozel od návratu do Rumburku zaměstnán jako úředník Národního výboru na vyživovacím referátu pro okres Rumburk-Šluknov-Varnsdorf. Od počátku prvního poválečného školního roku se však vrátil za katedru, když se stal řídícím učitelem obecné školy na Dobrovského náměstí. Též byl zvolen do čela nově ustanovené odborové rady učitelstva pro okres Děčín. V čele školy zůstal však jen do srpna následného roku, kdy byl Zemskou školní radou v Praze suspendován, protože kvůli výše zmíněnému probíhajícímu vyšetřování nemohl předložit doklad o národní spolehlivosti. Následoval návrat na školu v Malém Újezdu.

Počátkem roku 1948 se však Milan Kozel do Rumburku znovu navrátil a na severu Čech strávil nejen zbytek své profesní dráhy, ale také závěr života. V poměrně rychlém sledu vystřídal hned několik škol. Byl opět definitivním řídícím učitelem v Rumburku (1948-1949), zatímčím učitelem na národní škole v Dolních Křečanech, místní části Rumburku (1949-1950), krátce pedagogem na škole v Horním Tanvaldu na Jablonecku (jaro-léto 1950), ředitelem školy v Potočné, místní části obce Desná (1950-1953), učitelem v Skalici u České Lípy (1953-1954) a pedagogickou dráhu uzavřel jako ředitel národní školy v Pihelu, místní části Nového Boru (1954-1957).

Ve fondu Základní a mateřská škola Pihel, uloženém v českolipském okresním archivu se dochoval nejen Kozlův služební výkaz, cenný zdroj informací pro tento text, ale také dosud nezpracovaná korespondence vypovídající o jeho snahách organizovat divadelní a filmová představení v 50. letech. Tyto aktivity ostatně potvrzují i drobné zmínky na

stránkách regionálního tisku či zápisy v kronikách škol, jako např. té z Potočné.

Závěr života

Vraťme se však k životním osudům Milana Kozla poté, co po 42 letech učitelování opustil školství. V letech 1957-1963 zastával funkci správce zámku ve Sloupu v Čechách. Barokní stavba, zestátněna jako německý majetek na základě Benešových dekretů byla rok po jeho nástupu do této funkce prohlášena za kulturní památku. Nová životní fáze umožnila Kozlovi též naplno se věnovat veřejnému promítání. Jako kinooperatér navštěvoval s putovním kinem obce Novoborska.

Z neznámých důvodů se Milan Kozel i nadále poměrně často stěhoval. Podle přihlášek k trvalému pobytu postupně bydlel v Kravařích u České Lípy (1963-1968), Varnsdorfu (1968-1969), Lovosicích (1969-1970) a v Ústí nad Labem (od 1970). A bylo to také poslední uvedené severočeské město, kde se jeho životní pouť uzavřela. Milan Kozel zemřel 10. května 1983 ve věku nedožitých 88 let. Místo jeho posledního odpočinku není známo.

Snad právě ono časté stěhování bylo možná jednou z příčin, proč až dosud nebyl publikován žádný ucelený text o životě Milana Kozla. Sic v našem regionu strávil pouhé tři roky z celkově 16 let jeho působení na českých menšinových školách v západním a v severním pohraničí, navždy zůstane spojen se vznikem první české školy a prvního českého ochotnického souboru v Sokolově. Právě onen zájem o divadlo a veřejné promítání z něj učinilo zajímavou osobnost meziválečného menšinového školství. ■

Autor textu by rád poděkoval za laskavou pomoc při vyhledávání materiálů Pavlíně Bružeňákové (SOKA Sokolov), Jakubovi Feigemu (SOKA Jablonec nad Nisou), Petru Kozojedovi (SOKA Česká Lípa), Barboře Machové (SOA Praha), Ingrid Milerové (Kulturní a informační středisko Desná), Janu Němcovi (SOKA Děčín), Petře Trefilové a Jiřímu Šiškoví.

PhDr. Radek Aubrecht

Absolvent Pedagogické fakulty UK v Praze, od roku 2003 pedagog Gymnázia Na Zatlance v Praze, publikačně činný zejména v oblasti školství, regionálních dějin Sokolovska a židovské komunity v Čechách.

Sto let kostela sv. Petra a Pavla v Rotavě

**O historii významné církevní stavby
na Kraslicku k oslavě jejího jubilea.**

Petr Rojík

Stoleté jubileum je příležitostí nejen k oslavě, ale i k připomínce historických událostí, novému bádání a hodnocení. Kostel sv. Petra a Pavla v Rotavě, který patří římskokatolické farnosti v Kraslicích, právě letos tuto událost zažil. Článek se opírá o archivní fondy Státního okresního archivu Sokolov, o dokumenty získané od obyvatel Rotavy, Jindřichovic a vysídlených německých rodáků a o vlastní zkušenosti autora, který je členem místní farní komunity a varhaníkem.

Průmyslová obec Rotava, dříve Rothau, s třemi tisíci obyvateli, dlouho neměla vlastní kostel. Věřící museli docházet do pět kilometrů vzdáleného farního kostela v Jindřichovicích. Proto byl v roce 1904 založen Spolek pro stavbu kostela v Rotavě (Kirchenbau Komitee Rothau, Erzgebirge) a do jeho čela zvolen Emanuel Spinnler.

Spolek pro stavbu kostela v Rotavě oslovil architekta a stavebního mistra Antona Möllera z Varnsdorfu, který se v regionu uvedl zdařilým projektem a stavbou kraslických jatek. Möller spolupracoval s kanceláří Technisches Bureau für Architektur und Bauausführung Kreuzer & Leistner v Chebu. Původní rozpočet vítězného návrhu z 1. 4. 1914 počítal s náklady stavby v celkové výši kolem

93 000 korun rakouské měny, nicméně 17. 3. 1917 se kalkulované náklady vyšplhaly na 120 000 K a výsledná realita byla jistě ještě vyšší. Dekretem z 10. 11. 1913 dala arcibiskupská konsistoř v Praze povolení ke stavbě filiálního kostela.

Realizaci stavby kostela převzala kraslická firma Hochsieder & Bohland. Základní kámen v presbytáři kostela má vročení 1914. Ačkoli původní plán počítal s dokončením stavby v roce 1915, válečné a poválečné události způsobily dokončení stavby kostela až v roce 1925. K výstavbě kostela

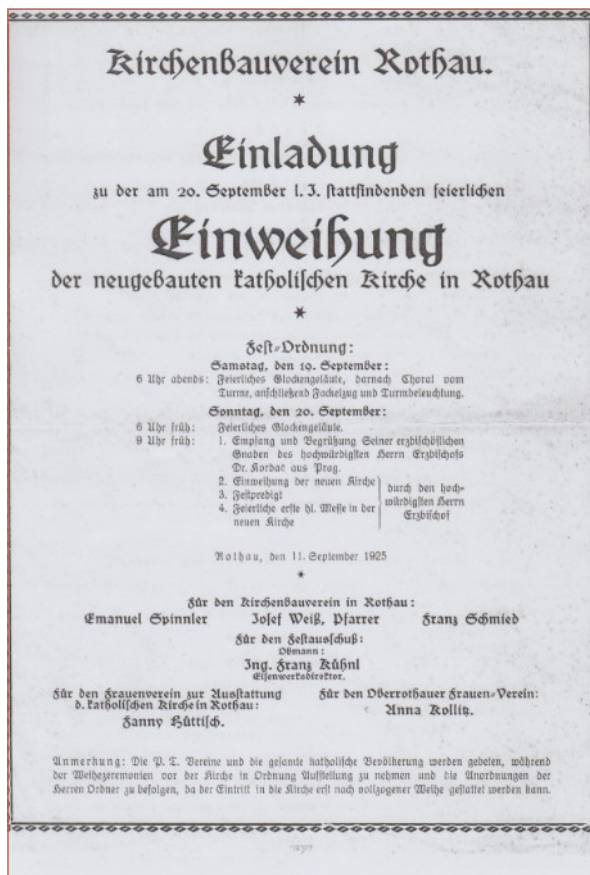
a prvků interiéru byly zčásti použity místní materiály – žula z lomu na Jedlovniku u Jindřichovic a cihly z rotavské cihelny.

Spolek pro stavbu kostela vytrvale žádal již od roku 1904 o finanční příspěvky své členy, obec, podnikatele, dobročinné instituce, pražské arcibiskupství, veřejné instituce, a dokonce neváhal úspěšně oslovit rakouského císaře Franze Josefa I.

Ani válka nedokázala zlomit úsilí dobrovolníků a donátorů. Litinové zvony byly odlity v rotavských železárnách, mají vročení 1916 a 1918, ale do jejich srdce je vyryt letopočet 1925. V presbytáři se nacházejí vitrážová okna s motivem sv.

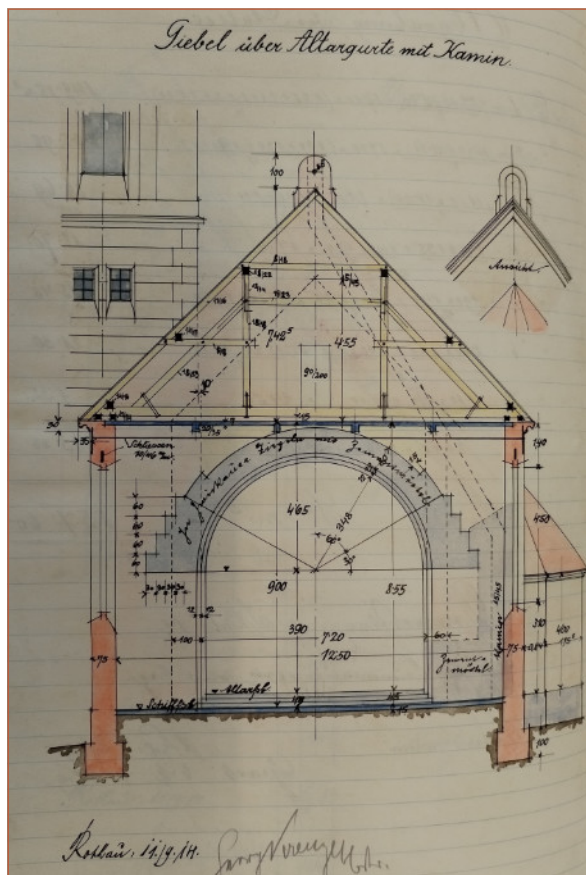
Kostel sv. Petra a Pavla v Rotavě krátce po postavení v roce 1925.

Pozvánka na vysvěcení kostela 20. 9. 1925.

Anny a sv. Viléma s vročením 1916 a jménem dárce – ředitele rotavských železáren Wilhelma Hosäuse. Ředitelé rotavských železáren, postupně Franz Heidler, Wilhelm Hosäus a Franz Kühnl, byli sami členy Spolku pro stavbu kostela. V roce 1924 byla v kostelní lodi zasazena vitrážová okna z umělecké dílny Richard Schlein, Kunstwerkstätte für Glasmalerei, v Hrádku nad Nisou.

Kostel sv. Petra a Pavla byl vysvěcen za velké účasti publika 20. září 1925. Ke slavné události pozvali veřejnost Spolek pro stavbu kostela v Rotavě, zastoupený předsedou Emanuele Spinnlerem, Franzem Schmiedem a jindřichovickým farářem Josefem Weißem, dále slavnostní výbor zastoupený okresním hejtnanem a ředitelem rotavských železáren Franzem Kühnlem, Ženský spolek pro zařízení katolického kostela v Rotavě zastoupený předsedkyní Fanni Hüttisch a Ženský spolek v Horní Rotavě (Oberrothauer Frauenverein) zastoupený Annou Kollitz. Již v předvečer slavnosti se rozezněly zvony a zazněl chorál z osvětlené kostelní věže. Pražský arcibiskup Dr. František Kordač v 9 hodin ráno vysvětil kostel a poté celebroid slavnostní mši.

Část výkresu projektu kostela od A. Möllera.

biskup Dr. František Kordač v 9 hodin ráno vysvětil kostel a poté celebroid slavnostní mši.

Touto událostí práce na kostele ještě zdaleka nekončily. Již zmíněný Spolek pro stavbu kostela v Rotavě vykazoval aktivní činnost podle své knihy zápisů z pracovních porad téměř kontinuálně v letech 1904–1937. Tento spolek měl v roce 1930 celkem 178 členů. Ženský spolek pro zařízení katolického kostela v Rotavě (Frauenverein zur Ausstattung der katholischen Kirche in Rothau) vedený paní Fanni Hüttisch byl činný podle vlastní knihy zápisů ze schůzí v letech 1904–1938. Spolek katolické mládeže Rotava (Katholische Jugend Rothau) vedl vlastní knihu zápisů v letech 1936–1938. Teprve po vysvěcení kostela, v červnu 1926, byly dodány hlavní oltář a kazatelna od firmy Konrad Martiner z města St. Ulrich, které se nachází v Jižním Tyrolsku na území dnešní Itálie. Varhany dodala firma Orgelbauanstalt Gebrüder Mauracher se sídlem v rakouském Linzi. Varhany byly slavnostně vysvěceny 23. 10. 1932. Okolo kostela byl vytvořen park lemovaný liniemi smrků, které dohromady při pohledu od východu z návrší

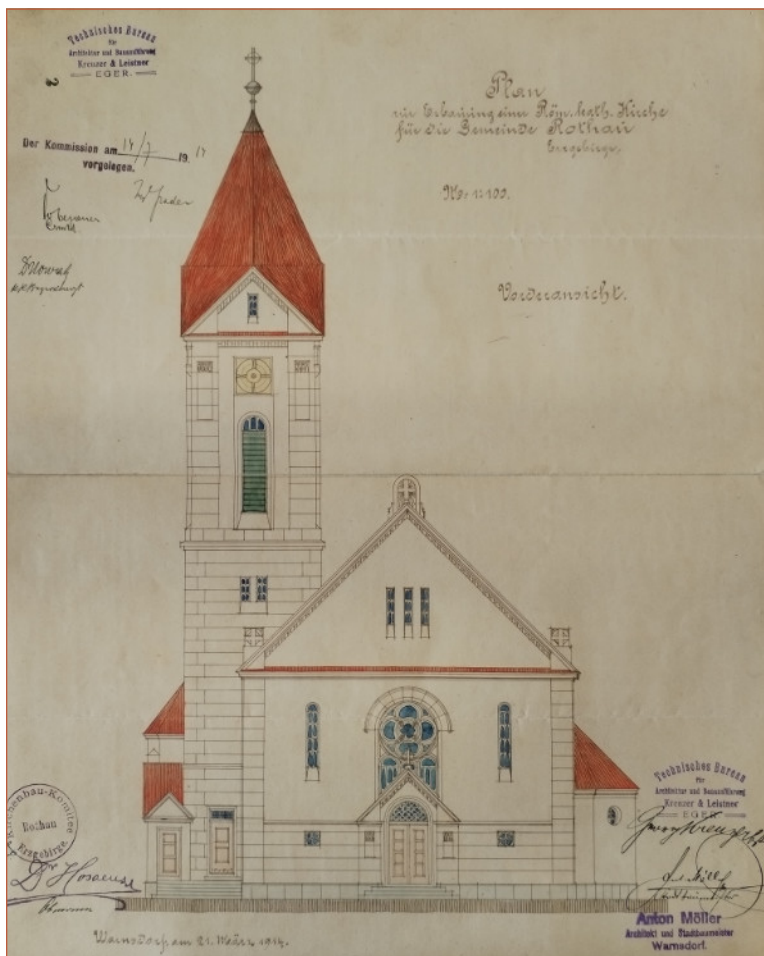
Skalka (Felsl) poněkud připomínají tvar srdce.

Důsledky první světové války se vkrádaly do rotavských rodin ještě mnoho let. V letech 1924–1931 fungoval Výbor pro pořízení válečného památníku v Rotavě (Ausschuß zur Errichtung eines Kriegerdenkmales in Rothau). Památník byl slavnostně odhalen a vysvěcen 14. 10. 1928. Žulovému památníku při severní zdi kostela dominovala socha raněného vojáka od slavného kraslického a vídeňského sochaře a malíře Franze Grusse. Tato socha i obě desky se jmény obětí však zmizely krátce po druhé světové válce.

Prvním administrátorem rotavského filiálního kostela byl jindřichovický vikář Josef Weiss. Na žádost věřících byl v roce 1937 přidělen do Rotavy kaplan Franz Ott. Ten se však dal za války suspendovat a vstoupil do služeb nacistické ideologie. Jeho nástupce Reinhold Fischer se od roku 1942 staral o rodiny nezaměstnaných, organizoval peněžní sbírky, nakupoval mouku a dával pět chléb, což byly akce zachraňující životy. Čeští národní gardisté, kteří přišli po válce do Rotavy, zaměnili patera Fischera s jeho nacistickým předchůdcem. Brutálně přepadli Fischera u oltáře, internovali ho v lágru Rotava II a mučili ho. Fischer odešel do odsunu Němců v roce 1946 s podlomeným zdravím, nicméně i ve svém příštím působišti Poing u Mnichova dokázal vybudovat křesťanskou komunitu.

Po válce do Rotavy dojížděli k bohoslužbám postupně kněží Vladimír Jan Sokol (?-1960), Jan Ludín (1960-1967), Bohumil Štván (1967-1969), Vladimír Valenta (1969-1973) a Antonín Vedral (1973–1992).

Po roce 1989 se stal kostel příkladem solidarity současných a bývalých obyvatel Rotavy. V letech 1993–2005 se podařilo kostel zrenovovat na základě výzvy posledního německého faráře Reinholda Fischera, veřejné sbírky organizované jeho sestrou Elfriede Schnurrer a pod vedením pátera Petera Fořta, administrátora kostela v letech 1992–2023. Kostel se stal i vzorem spolupráce věřících různého vyznání. Když se stal

Výkres průčelí z projektu A. Möllera.

v roce 1992 cílem vykradačů a překupníků památek, rotavský učitel, evangelík Otakar Glos v roce 1995 nahradil ukradené plastiky z kazatelny originálním ztvárněním postav čtyř evangelistů. Z iniciativy rotavského rodáka, architekta Karla Nausche byla roku 2004 vedle vchodu instalována pamětní deska rotavským obětem válek. Repasi zvonů a nosné konstrukce provedly 2007 sponzorsky ROTAS Strojírny, s. r. o. Kostel sv. Petra a Pavla v kraslické farnosti je od roku 2023 administrován paterem Bystríkem Ferancem. ■

Petr Rojík

Geolog, pracuje v Muzeu Sokolov a externě učí na Přírodovědecké fakultě UK v Praze. Zajímá se o náš kraj, bádá o jeho přírodě, nerostném bohatství, historii hornictví a kultuře. Protože je z národnostně smíšené rodiny, je aktivní ve spolku Kulturverband, který zastupuje německou menšinu žijící v ČR.

Nešťastná smrt velitele četnické stanice Jindřichovice Václava Komárka

**O náročné službě četníků
v pohraničních oblastech Československa
během období první republiky.**

Každé povolání, které pracuje s lidmi, bývá často psychicky namáhavé a vyčerpávající. Zdravotníci, učitelé, policisté... Ti všichni jistě někdy pocítili duševní náročnost své práce a dříve tomu nebylo jinak. Především služba u četnictva či jiných bezpečnostních složek v dobách rakouské monarchie a Masarykovy republiky bývala nelehká a psychicky i fyzicky náročná, navíc s mnoha omezeními, které spolu se spíše průměrným či někdy až podprůměrným finančním ohodnocením řadových zaměstnanců přidělovaly mnoha četníkům, policistům či finančníkům vrásky na čele. Zejména na stanicích v pohraničí či na Podkarpatské Rusi, v oblastech často poněkud divokých, byla služba náročnější než kupříkladu v českém vnitrozemí a kladla na příslušníky jednotlivých sborů poměrně velké nároky. Ne každý takovou službu zejména ve zmíněných oblastech vydržel a v určitých případech se psychické problémy mohly přelít až v sebevražedné sklony, které byly bohužel někdy úspěšné. A jeden takový případ je předmětem tohoto článku.

V roce 1924 se prvním velitelem četnické stanice v Jindřichovicích u Kraslic stal vrchní strážmistr Václav Komárek. Stanice tu sice existovala již v předchozí době, místo velitele však bylo od vzniku republiky neobsazeno. Václav Komárek, toho jména u četnictva nejstarší, proto v pramenech vystupuje jako Václav Komárek I., se narodil roku 1881 v obci Kučeř nedaleko Milevska. Z jeho záznamů plyne, že se vyučil uzenářem a byl katolického vyznání. Do řad četnictva vstoupil již v době Rakouska-Uherska před 1. světovou válkou, sloužil dále i v době války a v roce 1918 byl přijat do řad nově vzniklého četnictva československého. Byl povýšen na vrchního strážmistru a v roce 1920 odjel jakožto instruktor do školy četníků ve slovenském Komárně. Po návratu byl přidělen četnickému doplňovacímu oddělení v Benešově a v roce 1924

PhDr. Vladimír Bružeňák

odvelen do Jindřichovic, kde se ujal velení stanice. Byl svobodný a bezdětný a jeho uspokojivá podobenka nebyla prozatím nalezena. Víme jen, že měřil 164 centimetrů a měl blond vlasy a modré oči.

V době jeho příchodu do Jindřichovic byla v plném proudu realizace přestavby bývalé vodní zásobárny na mauzoleum jugoslávských zajatců. V době 1. světové války zde, jak známo, byl vystavěn jeden z největších zajateckých táborů v rakouské monarchii, v němž se za války tísnilo přes 30 000 srbských, černohorských, italských a ruských zajatců. 3 855 jich zde zemřelo, z toho bylo 2 465 Srbů a Černohorců a 1 301 Italů. Oběti tábora byly pohřbeny na lesním hřbitově a po válce se uvažovalo o jejich exhumaci. 1. října 1924 hřbitov navštívil italský atašé v Praze plukovník Belini a o několik dní později, 26. října, sem zavítala delegace složená ze zástupců Království SHS, pozdější Jugoslávie, a československé armády, která zde měla za úkol vyhledat příhodné místo pro postavení mauzolea, kam by byly přemístěny jak ostatky srbských vojáků z jindřichovického tábora, tak z některých dalších míst Československa. A právě budova bývalé vodní táborové záso-

Pohled do jindřichovické Schlossgasse, vlevo třetí odshora je dům č. p. 125, kde byla umístěna četnická stanice.

Slavnost před budovou bývalé vodní zásobárny jindřichovického zajateckého tábora v průběhu její změny v mauzoleum, polovina 20. let. Zcela vpravo stojí vrchní strážmistr Václav Komárek.

bárny, která jako jediná z tábora po válce zůstala stát, byla vybrána pro přestavbu na zmíněné mauzoleum. Projekt vypracoval ruský emigrant Vladimír Alexandrovič Brandt a v roce 1925 se započalo s pracemi. Zároveň s jeho stavbou se započalo s exhumací pozůstatků srbských a ruských vojáků na vojenském hřbitově (italská strana exhumaci odmítla s tím, že pozůstatky italských vojáků mají spočinout tam, kde byly uloženy).

Na průběh stavebních úprav mausolea se přijela 7. června 1927 inkognito podívat i jugoslávská královna Marie, která byla na léčení v Mariánských Lázních. K mauzoleu ji doprovodili vedle jugoslávského inspektora válečných hrobů Milivoje Crvčanina také místní četníci, konkrétně velitel četnické stanice strážmistr Václav Komárek a strážmistr Kohout. Svou spokojenost s péčí o ostatky mrtvých Jugoslávců a také za pomoc při exhumacích pak dala královna najevo vyznamenáním Václava Komárka Řádem sv. Sávy V. třídy, kteréhožto mu bylo uděleno v červenci 1927.

Budované mauzoleum se v dalších měsících a letech stalo vedle řadové činnosti velitele stanice jednou z hlavních služebních náplní Václava Komárka. Do Jindřichovic postupně přijížděla řada vlaků s ostatky jihoslovanských vojáků pohřbených za války na území Čech a mauzoleum i lesní hřbitov byly častým cílem výletů českých tříd z menší-

nových škol v regionu, stejně jako například členů Sokola. Do Jindřichovic také přijížděla za účelem obhlídky prací na mauzoleu řada vojenských a politických představitelů Československa a Jugoslávie. Prakticky vždy při takové příležitosti velitel četnické stanice nechyběl. Provázel, vysvětloval, pomáhal. Na udržování stávajících válečných hrobů, které nemohly být exhumovány, dostávala stanice každý rok paušál 1431,- korun a za ně vrchní strážmistr Komárek opravoval nápisy na křížích či likvidoval spolu se svými podřízenými přebujelou zeleň. Za svou snahu byl vždy chválen a u svých nadřízených veden jako člověk velmi poctivý, snaživý a až extrémně šetrný a spořivý. Šetřil prý i na svém oděvu i jídle a spoření bylo zřejmě jeho jedinou radostí. Již v době vzniku republiky, konkrétně v roce 1919, přihlásil při kolkování starých rakouských bankovek novými československými kolký celkem 60 000,- korun.

Přesto se u něho postupem času začaly projevovat řekněme melancholické a teskné nálady. Několikrát žádal o přeložení do některého z českých krajů, což mu však nebylo umožněno. Také si zřejmě stále více uvědomoval tíhu svého osamělého života svobodného muže, jenž v roce 1931 oslavil 50. narozeniny. Se ženatými kolegy i podřízenými údajně při hovorech na téma partnerských vztahů projevoval skrývanou závist a občasný smutek. Pobyt ve většinově německém kraji a staromládenecký život si postupně začaly vybírat svou daň

Václav Komárek v roli figuranta při rekonstrukci vraždy Vinzenze Rödiga v domě mezi Rotavou a Jindřichovicemi, listopad 1931. Za ním stojí Eleonora Rödigová, dcera oběti a podezřelá z vraždy, která byla nakonec za čin i odsouzena.

na jeho psychice. Té zřejmě nepřidalo ani vyšetřování několika závažných zločinů, které se v jeho „rajónu“ odehrály a které ukazovaly často nepěkné vztahy v místních rodinách a vesnických komunitách, stejně jako bídu oblasti Kraslicka umocněnou hospodářskou krizí.

Zřejmě jedním z nejznámějších případů, který četnická stanice v Jindřichovicích pomáhala vyšetřovat, byla vražda cestáře Vinzenze Rödiga v roce 1931. Ten byl nalezen s dírou v krku ve svém vlastním domě. Vyšetřováním se zjistilo, že Rödig byl násilnické povahy, měl sklony k alkoholismu a zřejmě i sexuálně zneužíval svou 16letou dceru Eleonoru, se kterou v domě žil. Z vraždy byla usvědčena nakonec právě ona a spolu s ní byl odsouzen i její milenec, nádeník Franz Heinzmann, který v domě taktéž bydlel. Celý případ dokládá trudný a drsný život mnoha zdejších rodin v době ekonomické krize, která zdejší kraj zasáhla obzvlášť tvrdě.

8. července 1932 zažily Jindřichovice zřejmě svůj největší den v novodobé historii. Pod záštitou T. G. Masaryka a krále Jugoslávie Alexandra I. Karadžordževića bylo slavnostně otevřeno mauzoleum, kde byly uloženy ostatky 7 190 Jiho-slovanů a 189 Rusů. Přítomni byli jugoslávský vyslanec jako zástupce krále, za jugoslávskou vládu ministr dr. Kralevič, náčelník generálního štábu jugoslávské armády generál Milovanič, několik jugoslávských senátorů a poslanců v čele s Herbarem a Miloševićem, zástupci města Bělehradu, zástupci srbského Sokola a další hosté. Z československé

strany ministr obrany generál Vyškovský, který zastupoval prezidenta ČSR a rovněž čs. vládu, generál Syrový v čele většího počtu čs. důstojníků, a mnozí další vedoucí činitelé čs. veřejného života. U mauzolea nastoupili v plné zbroji čs. vojáci a legionáři. Přítomni byli i jugoslávští vojáci, například zástupci jugoslávského námořnictva či vojenští akademici. Setkání se zúčastnily i četné zástupy přihlížejících lidí, které se sjely ze širokého okolí. Po doznění jugoslávské a čs. hymny sloužil zádušní mši nižší zástupce patriarchy Dositej společně s podkarpatským vladykou Damaskynem, ruským vladykou Sergejem a vladykou v Československu Gorazdem. Poté byly položeny věnce od prezidenta T. G. Masaryka a krále Alexandra se slovy: „Děkuji obětem za národní osvobození.“ Bylo položeno celkem 30 věnců, mezi nimi věnce od čs. parlamentu, všeslovanského i čs. Sokola, od obce Jindřichovice a občanů. Byli přítomni i ruští kozáci z řad ruské emigrace v Československu. Nižší vladyka Dositej jménem patriarchy vysvětlil mauzoleum s posmrtnými pozůstatky obětí zajateckého tábora a pokropil je vodou ze sedmi srbských řek jako symbol smutku a slz příbuzných a občanů Srbska.

Na fotografiích ze slavnostního otevření sice vrchní strážmistr Komárek zachycen není, avšak jistě byl na celé ceremonii přítomen. Však to byl on, který se svou poctivou prací a svědomitostí o vznik mauzolea také zasloužil. Těžko říci, co mu tehdy běželo hlavou, jaké pocity z celé události měl a zda jej v jeho osamoceném životě alespoň trochu tato událost potěšila. S příchodem podzimních měsíců se však zřejmě jeho melancholické a teskné stavy prohloubily, navíc jej trápily klouby a rozedma plic.

16. listopadu 1932 žádal své nadřízené o zdravotní volno a hlásil se do stavu nemocných. Bylo mu vyhověno a od 18. listopadu byl rozhodnutím okresního velitele v Karlových Varech štábního kapitána Leopolda Kanna zařazen mezi nemocné, navíc mu byl povolen odjezd na domácí léčení do Českých Budějovic ke své sestře. 21. listopadu odjel, avšak jeho cesta vedla napřed do Prahy, kde navštívil jugoslávského inspektora válečných hrobů Milivoje Crvčanina, jehož dobře znal a se kterým byl v častém kontaktu při budování jindřichovického mauzolea. Podle pozdější výpovědi pozoroval na něm Crvčanin poměrně velkou změnu v chování, kterou si nedovedl vysvětlit, která však jevila známky jakési duševní poruchy.

Václav Komárek následně odjel do Českých Budějovic, kde se hlásil veliteli četnického oddělení majoru Františku

Doležalovi. Zde zřejmě jeho náhlé hnutí mysli pokračovalo, neboť učinil písemné prohlášení, že dlouhou dobu falšováním účtů a zápisů zpronevěřoval finanční prostředky, které četnické stanici v Jindřichovicích byly posílány na údržbu hřbitova válečných zajatců. Následně na to odjel zpět do Jindřichovic, kam dorazil v brzkých ranních hodinách 24. listopadu. Na stanici se pustil do hovoru se svými podřízenými, strážmistry Josefem Vokounem a Františkem Pixou a byl prý v poměrně veselé náladě. Následně na to si šel lehnout na své lůžko do místnosti velitele.

Ráno 24. listopadu zhruba v 7 hodin vyšel ze své místnosti, vstoupil do místnosti četníků a začal zde urovnávat své stejnokrokové součástky do kufru. Asi v 7.45 odešel zpět do velitelské kanceláře. Krátce na to se z místnosti ozval výstřel a byl slyšet tlumený pád. Strážmistr Vokoun ihned vběhl do místnosti, kde spatřil na zemi ležet v tratolišti krve svého velitele, jenž se služební pistolí Steyr právě střelil do hlavy. Ač mu kulka ráže 9 mm vnikla u spánku do hlavy a u levého boltece vyletěla ven, vrchní strážmistr nebyl na místě mrtvý. Byl v bezvědomí a chroptěl, proto byly ihned učiněny oživovací pokusy a zavolán z Rotavy obvodní lékař Otto Huszar. Ten na místo dorazil před 9. hodinou. Václavu Komárkovi vpíchl ihned kastrovou injekci a vlastním vozem jej spolu se strážmistrem Pixou odvezl do kraslické nemocnice. Cestou ještě v Rotavě nabrali velitele zdejší četnické stanice vrchního strážmistra Františka Kunze, který Václava Komárka dobře znal a který jej po několika minutách předal kraslických lékařů. Ti však toho mnoho nezmohli, četníkův stav byl beznadějný. Dali mu morfium a několik hodin vlastně jen přihlíželi, až dotrpí. Z bezvědomí se vrchní strážmistr Komárek již neprobral a 25. listopadu v 10.30 vydechl naposledy. Krátkou zprávu o jeho smrti brzy otiskla i některá periodika, například Český deník či Lidové noviny.

O dva dny později, 27. listopadu 1932 o půl čtvrté odpoledne se následně konal u kraslické nemocnice jeho symbolický pohřeb. Rozloučit se s jindřichovickým velitelem přišlo 92 příslušníků četnictva, velitel karlovarského oddělení, kraslický hejtman a dorazilo i 15 příslušníků četnictva a policie ze sousedního Saska. Automobil s rakví pak opustil Kraslice a odjel do jižních Čech. Dle některých zpráv do rodné obce Bilinka, kde měl být pohřben. Jak jsme však již psali, v kmenovém listu má Václav Komárek uvedenu jako své rodiště obec Kučeř, která je od Bilinky vzdálena zhruba 15 kilometrů. Buď, jak buď, jeho tělo bylo nakonec uloženo na hřbitově v Bernarticích u Tábora, kde se s ním rozloučilo

*Pohlavní se při svém zpronevření
jako zpronevřování zpronevřování a zpronevřování
Hlavní se svou vlastní pistolí při zpronevření
zpronevřování a tím způsobem stát a zpronevřování
Hlavní se svou vlastní pistolí při zpronevření
a zpronevřování a tím způsobem stát a zpronevřování
Hlavní se svou vlastní pistolí při zpronevření
a zpronevřování a tím způsobem stát a zpronevřování*
V Jindřichovicích dne 23. 11. 1932
Hlavní se svou vlastní pistolí při zpronevření

Doznání Václava Komárka ke zpronevěře peněz na údržbu mauzolea, které učinil v Českých Budějovicích několik dnů před sebevraždou.

Pietní rozloučení s Václavem Komárkem v Kraslicích před budovou zdejší nemocnice. Rakev s tělem je za čestné stráže četnictva vynášena ven z nemocniční budovy.

Zde je rakev s ostatky právě ukládána do automobilu.

S Václavem Komárkem se přišli rozloučit i příslušníci policie a četnictva ze Saska, kteří jsou na této i předchozí fotografii po levé straně.

kromě veřejnosti 18 četníků a okresní četnický velitel z Milevska poručík výkonný Karel Postránecký. Shodou okolností zde o 6 let později byl pohřben i četnický strážmistr Josef Brčák, který v září 1938 padl v boji s henleinovci na Bublavě.

Celá událost se samozřejmě ihned po činu stala předmětem vyšetřování, které vedl okresní četnický velitel z Kraslic poručík výkonný Josef Jarolímek a bylo pro četnictvo o to smutnější, že se týkala smrti jejich kolegy. Zásadním bylo přiznání Václava Komárka ke zpronevěře, které učinil krátce před smrtí v Českých Budějovicích. Na spořitelních knížkách a v hotovosti zanechal vrchní strážmistr na tehdejší dobu značnou sumu 251 000,- Kč, takže dle prvních dojmů se dalo usuzovat, že skutečně peníze na správu jindřichovického mauzolea zpronevěřil. Také však bylo zjištěno, jak jsme již uvedli, že byl svobodný a extrémně spořivý, takže daná částka se z jeho platu za desetiletí služby u četnictva ušetřit dala.

Další šetření intendance zemského velitelství a dalších orgánů vedlo k inspektorovi válečných hrobů Jugoslávie Milivoji Crvčaninovi, dále ke všem účtům a výkazům, jakož i k dalším zúčastněným osobám, které se na úpravě vojenského hřbitova a mauzolea podílely. Nebyly shledány žádné rozpory ve finančních výkazech, všechny podpisy pod nimi svědci označili jako pravé. Všichni označili Václava Komárka jako naprosto spolehlivou osobu, svědomitého, pilného a čestného. Během krátké chvíle tak měli vyšetřovatelé jasno-velitel jindřichovické stanice nic nezpronevěřil a celé prohlášení v Českých Budějovicích učinil v jakémsi náhlém pomatení myslí a ve špatném duševním stavu, jenž byl zapříčiněn jeho svobodným životem, odloučením od rodného

Hrob rodiny Komárkovy z Bilinky na hřbitově v Bernarticích. S největší pravděpodobností je zde pohřben i Václav Komárek.

kraje a službou v nehostinném kraslickém kraji. Takto bylo i celé vyšetřování smrti nešťastného četníka ukončeno.

Nástupcem Václava Komárka se na dalších 8 let až do osudné Mnichovské dohody stal vrchní strážmistr Václav Boudník, o jehož nevšedních osudech bude otištěn článek v některém z příštích čísel. ■

Zdroje:

- NA ČR Praha, f. Zemské četnické velitelství Praha, k. č. 973, V. Komárek.
- R. Beranová, V. Bružeňák: Ozvěny Velké války, Muzeum Sokolov 2012.

PhDr. Vladimír Bružeňák

Učitel Gymnázia Sokolov od roku 1999, kronikář města Sokolova, historik a badatel především v oblasti novodobých dějin sokolovského regionu. Autor několika knih a článků s touto tematikou.

Loketský purkrabí Jaroš z Pušperka

Životní příběh českého šlechtice, který ve 13. století zastával důležité úřady v zemi.

Mgr. Jan Škvrňák, Ph. D.

Zdoby vlády krále železného a zlatého známe pouze dva purkrabí na hradě Lokti - v roce 1253 jím byl Oldřich Zajíc z Valdeka a na přelomu 60. a 70. let Jaroš ze Slivna či Pušperka. Oba patřili mezi významné české pány a poměrně úzké spolupracovníky krále Přemysla Otakara II. Pozornost zaměříme na druhého z nich, Jaroše, který v druhé polovině 13. století vybudoval hrad Pušperk (Fuchsberg - Liščí Vrch) na Klatovsku a při vzpomínce jeho syna se mu dostalo přezdívky Jaroš Velký (*magni*).

České bádání se dlouho domnívalo, že významný rod 13. století erbu lišky původně pocházel z Čech, a sice z Horního nebo vedlejšího Dolního Slivna. V druhé z lokalit mezi Mělníkem a Benátkami nad Jizerou se dodnes nacházejí pozůstatky tvrze, které ovšem lze jen rámcově zařadit do 14. století. Podobně to vypadá i s dvěma předchůdci dnešních kostelů - oba byly gotické, ten v Horním Slivně se prvně v písemných pramenech uvádí jako farní, ale až v druhé polovině 14. století. S novou interpretací před více než deseti lety přišel Marcin Rafał Pauk. Polský historik odmítl predikát a původ v českém Polabí a nahradil ho jiným Polabím - městečkem Schlieben mezi Chotěbuzí a Lipskem, poblíž Torgavy nad Labem.

Lužický původ, který by znamenal, že Schliebenové přišli do Čech jako dřívější ministeriálů vedlejší větve Wettinů, je

jediným sporným momentem a novým poznatkem mezi historiky. Od počátku 13. století rod působí výlučně v českém prostředí - podobně jako jiní němečtí rytíři (Ojír z Frídkberka, Dětrich Spatzmann). Jejich příchod není ovšem spojen s vládou Václava I., první generace rodu se v písemných pramenech objevuje už za vlády jeho otce. Nejdříve to je Eppo,

Erb Alberta z Pušperka

který působí už v roce 1209 jako člen pražské kapituly a později i jejím proboštem. Tento kanovník měl nejspíše dva bratry, Alberta a Rudolfa, kteří se stali blízkými spojenci (a možná i příbuznými nebo klienty) mocných Hrabšiců a právě jim vděčili za svůj společenský vzestup. Albert, otec Jaroše, se první objeví v roce 1223 na listině pražského biskupa Pelhřima. O dekádu později už dělá kariéru ve vrcholné politice - od roku 1233 do roku 1239 působí jako dvorský sudí a krátce před svojí smrtí v roce 1240 dosáhne na nejvyšší možnou metu, stane

se českým komorníkem. Ve stejné době i jeho bratr Rudolf slouží na královském dvoře, v čestném úřadě stolníka.

Sledovaný Jaroš, jeden ze dvou synů Alberta (druhým byl Eppo, který se v pramenech jen mihne k roku 1241), sice na úřad nejvyššího komorníka království českého nedosáhl, ale i on zůstal mezi elitou české šlechty v okolí přemyslovských králů. Na světlo pramenů Jaroše dostává listina z roku 1237 (narodil se tedy nejpozději na počátku 20. let 13. století). Už dva roky později, také jako spojenec Hrabšiců, zastával úřad

českého královského číšníka, nejméně do roku 1241. Právě v roce 1241 umírá nejvyšší komorník Bohuslav rodu erbu hrábí a tím končí jejich dominance v dvorské politice. Na ni naváže až jeho syn Boreš z Rýzmburka na konci 40. let, v době, kdy ho král Václav I. potřebuje nejvíce.

V létě 1248 kralevic Přemysl Otakar povstal proti svému otci Václavu I. a zemi na více než rok zachvátila domácí válka. Přemysl získal podporu moravských rodů (sám zde byl markrabě), Vítkovců nebo Bavorů ze Strakonice. Staršího krále podpořily velké české rody, Markvartici, Ronovci a společně s Hradišci velmi pravděpodobně i Jaroš. Právě roce 1248 zaznamenáváme Boreše z Rýzmburka jako nejdříve maršálka a později jako komorníka. Sledovaný budoucí pán na Pušperku se opět uvádí jako králův číšník, později v roce 1249 jako stolník. Krátce před smrtí Václava I. se stane i purkrabím, na hradě Loket.

Smrt starého krále a nástup jeho druhorozeného syna Přemysl od základů změnil obsazení královského dvora, a hlavně zemských i dvorských úřadů. Přemysl nevěřil důvěrníkům svého otce a postupně zbavil úřadů lidi jako byl Havel z Lemberka nebo Boreš z Rýzmburka, nahradil je svými straníky z dob povstání, třeba Bavořem ze Strakonice nebo Ondřejem ze Všehrom. Jaroš tehdy učinil osudové rozhodnutí, opustil svého ochránce Boreše z Rýzmburka a zřejmě poměrně rychle našel společnou řeč s Otakarem. Díky tomu se mohl těšit novým purkrabským úřadem, tím nejprestižnějším. V úřadě purkrabího na Pražském hradě působil Jaroš celé desetiletí, od roku podzimu 1253 do nejméně dubna 1263.

Během této doby se Jaroš pohyboval vždy nablízku svému panovníkovi, zúčastní se s ním křížové výpravy do Pruska, několikrát také okružních jízd po Čechách, Moravě a rakouských zemích. Druhé pokračování Kosmovo Jaroše zase zmiňuje jako účastníka bitvy u Kressenbrunnu, velitele jednoho z českých oddílů ve střetu s Uhry. Ve stejném období snad začal stavět svůj sídelní hrad, úvodem zmíněný Pušperk v západních Čechách. Kamenné sídlo snad už mohlo být obyvatelné v roce 1266, kdy se podle něj Jaroš píše. Kromě hradu Pušperk snad ještě vlastnil nedaleké Poděvousy, kde sídlil nejpozději jeho syn Albert, a také vesnici Pňov v Polabí, kterou prodal roku 1265 cisterciákům z Pohledu.

I když Jaroš z Pušperka přestal plnit funkci pražského purkrabího, neznamenaloby to, že ztratil přízeň krále želez-

ného a zlatého. Věrný šlechtic se vrátil na své předchozí působiště v Lokti, ale nejenom tam. Přemysl Otakar v roce 1266 obsadil Chebsko, první místo ve svědečné řadě při potvrzení privilegií pro Jaroše nasvědčuje tomu, že právě jeho král určil purkrabím na chebském hradě. Zcela určitě jím byl v únoru 1268, nešlo ale jen o Cheb, králův věrný současně působil jako purkrabí na hradě Loket.

Dvoji působiště už spadá do závěru života předního šlechtice na dvoře dvou přemyslovských králů. Naposledy ho listina uvádí na druhém místě svědečné řady při uzavření mírové smlouvy s Uherskem v červenci 1271. Latinskou větičkou „*obiit dominus Jarosius dictus de Wosperch*“ uvádí nekrologium pražských dominikánek sv. Anny denní datum jeho smrti, 24. února. Snad se tak stalo následující rok po poslední jeho zmínce v pramenech, tedy v roce 1272.

Jaroš z Pušperka po sobě zanechal dědice, syna Alberta z Poděvous (v pramenech 1260-1298), který už nedosáhl významu svého otce, a také čtyři dcery Alžbětu, Jaroslavu, Annu a Herku. O nich zpravuje jen dominikánské nekrologium a jejich bližší osudy nejsou známy. Jejich matkou, ale spíše macechou, byla Kateřina, zřejmě z Říčan. Pokud je predikát správný, šlo o příbuznou dalšího významného straníka Přemysla Otakara II. nejvyššího stolníka a později komorníka Ondřeje z Všehrom. To by ukazovala na vzájemnou příbuzenskou provázanost důvěrníků českého krále a tím spíše na důležitost Jaroše z Pušperka, který po dvakrátě plnil úřad purkrabího hradu Loket. ■

Odkaz na originální listinu: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-APH/AMK/060-III%7C15/charter>

Mgr. Jan Škvvrňák, Ph. D.

Mgr. Jan Škvvrňák, Ph. D. skončil na Masarykově univerzitě v Brně doktorský studijní program České dějiny v roce 2021 a bakalářský program Polský jazyk a kultura v roce 2013, v současnosti působí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a Akademii Věd. Vědecky se zabývá sociálními a hospodářskými dějinami středověku, středověkou šlechtou, polskými dějinami a také digital humanities.

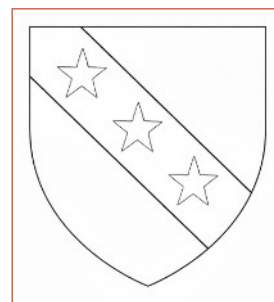
Jan Maleřík – služebník českých králů a loketský purkrabí

Osudy šlechty, který v 15. století zastával úřady a spravoval rozsáhlé majetky v regionu.

Postava Jana Maleříka náleží mezi výrazněji se projevující loketské purkrabí z předšlikovského období, přesto zůstává při procesu poznávání jeho životních osudů mnoho otázníků. V prvé řadě neznáme jeho původ. Chebský muzejník Vincenz Prökl se domníval, že rodina Maleříků pocházela z Chebska, při tvorbě svého stručného přehledu o rodu se ovšem dopustil několika chyb a celkově jeho text působí dojmem, že si popletl několik rodů z Chebska i Loketska. Patrně dobře však popsal rodový erb: bílé šikmé břevno pokosem se třemi zlatými hvězdami v červeném poli. Podobu erbu známe z pečeti novověkých Maleříků, barevnost mohl Prökl určit na základě dnes již neidentifikovatelných popisů či barevných vyobrazení.¹ Při hledání původu Maleříků však může napomoci právě heraldika. Podobné erbovní znamení měl totiž původně hesenský rod Lichtenfelsů, v Sedláčkově Atlase erbů bychom našli stejné znamení u Oldřicha (1395) a Elišky z Dolan (1398) nebo u Čeňka z Poříčan (1468).² Vraťme se však zpátky k Janu Maleříkovi. Jako „Jenke Malerziek“ se objevuje poprvé roku 1407, když koupil od Enderlina mladšího ze Štampachu jím zástavně držený hrad Hertenberk (dnes Hartenberk). Tento hrad byl od roku 1364 v majetku českých králů a ti jej zastavovali rozličným šlechticům. K hradu tehdy měla náležet blíže neurčená léna a manství v okolí Falknova (Sokolova) a Lokte. V uvedeném roce přikázal král Václav IV. loketskému purkrabímu, jímž byl tehdy Albrecht z Kolovrat (v úřadu prokazatelně v letech 1405-1412), aby Janu Maleříkovi v držbě hradu nebránil. Maleřík je v králově listině uveden jako jeho „komorník“. V následujícím roce připsal

PhDr. Jan Boukal, Ph.D.

král Václav Maleříkovi k zástavní částce za hrad, která byla původně 200 kop grošů, dalších 200 kop.³ Na jaře 1412 je Jan Maleřík doložen jako člen chebského landfrýdu a účastník tažení proti hradům Neuhaus, drženým rodem Forsterů, a Kraslice, na

Erb Jana Maleříka

němž sídlil rod Reitenbachů. Maleřík, který do bojů zasáhl společně se svými třemi jezdci, se tažení účastnil po boku Chebských, které podpořili vojáci Wettinů, Wittelsbachů, krále Václava IV., Jana Cedvice z Neuberka, loketského purkrabí Albrechta z Kolovrat, a dokonce i Jan Forster z Nejdku, příbuzný držitel Neuhausu. Ještě během srpna

Hrad Loket

¹ Vincenz PRÖKL, Eger und das Egerland II., Falkenau a/d Eger 1877, s. 98; Historický ústav AV ČR, fond Kartotéka Augusta Sedláčka, skříň B, řada B02, zásuvka B02B, lístek č. 787.

² Lindenfels_(Adelsgeschlecht). Dostupné online ([https://de.wikipedia.org/wiki/Lindenfels_\(Adelsgeschlecht\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Lindenfels_(Adelsgeschlecht))): (16.10.2025); August SEDLÁČEK – Vladimír RŮŽEK, Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty 3, Praha 2001, s. 84-85.

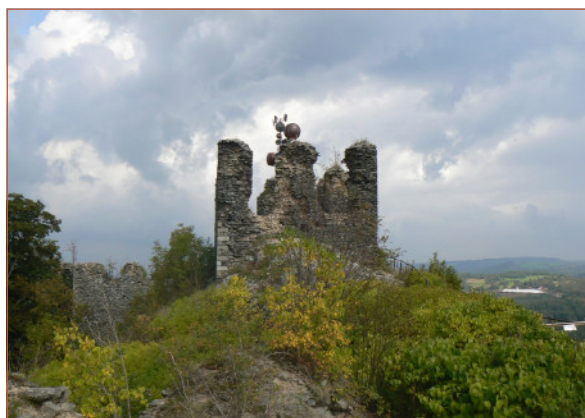
³ Národní archiv, fond Archiv České koruny (1158-1935), sign. 1408 a 1413; Petr BERAN, O zámku Hartenberk v Hřebenec, Sokolov 1992, s. 6.

Hartenberg

téhož roku byly oba hrady vzpurných šlechticů vojskem chebského landfrýdu dobyty a rozbořeny. Hrad Neuhaus byl dobyt 27. srpna, u Kraslic si přesným datem dobytí nejsme jisti. Krátce po kapitulaci Kraslic se stal držitelem tamního hradu Maleřík, král však Reitenbachům hrad záhy vrátil.¹

Hrad Nejdek s městečkem a příslušenstvím získal Maleřík koupí od Jana Forstera. V březnu 1413 udělil král Václav Nejdek Maleříkovi jako léno českého krále a České koruny a současně mu povolil zapsat na hradě jeho manželce Heleně

Andělská Hora

z Nejdku 600 zlatých uherských. V související listině je Jan Maleřík prvně uveden jako purkrabí na Lokti.²

V dubnu 1414 zastavil král Václav Maleříkovi za 200 kop grošů, které na jeho příkaz prostavěl na hradě Hertenberku sídlo „Satl“ (dnes Staré Sedlo), dokud král uvedenou částku nevrátí.³ Maleřík se také dočasně stal držitelem hradu Andělská Hora, kde je ovšem doložen pouze roku 1417. V zápisu je naznačeno, že hrad byl v této době zpustlý. Jak dlouho jej Maleřík držel není jasné, za husitských válek se lokality zmocnil husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic.⁴

Na počátku roku 1419 prodal Maleřík Nejdek bratřím Mikuláši a Janovi Frossovým a Jindřichovi Koppenovi z Tannbergu, přičemž Nejdek zůstal nadále korunním lénem. V témže roce král Zikmund Maleříkovi připsal dalších 30 kop pražských grošů na Hertenberku, Krajkové, Starém Sedle a dalších majetcích.⁵ Z doby před husitskými válkami se nám dochovaly zprávy o Janu Maleříkovi i v jiných souvislostech, než byly majetkové změny a účast na vojenském tažení proti loupeživým rytířům. Jakožto zástavní držitel Hertenberka a Andělské Hory a loketský purkrabí měl právo podací

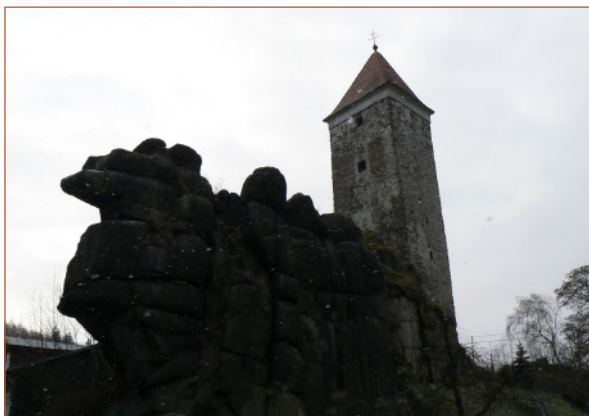
¹ Codex Juris Municipalis II, ed. J. ČELAKOVSKÝ, Praha 1895, s. 1141-1148, Die Chroniken der Stadt Eger, ed. H. GRADL, Prag 1884, s. 22-23 a 249-250; Heinrich GRADL, Die Minderung des Egerlandes, in: Archiv für Geschichte und Altertumskunde von Oberfranken 15/3, 1883, s. 37-45; August SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze Království českého XIII., s. 179, 182, Praha 1937; Jiří JÁNSKÝ, Kronika česko – bavorské hranice I., Domažlice 2001, s. 89-90; Stanislav MEINL, Hausberg aneb Tajemství hradu v Kraslicích, Kraslice 2017, s. 26-27

² Národní archiv, fond Archiv České koruny (1158-1935), sign. 1449; Pavel BAUDISCH, Šlikové a Loketský kraj. Vývoj rodových a zástavních držav od roku 1485 do poloviny 16. století. Diplomová práce FF UK, Praha 2009, s. 51,118; Josef PILZ, Geschichte der Stadt Neudek, Neudek 1923, s. 37.

³ Národní archiv, fond Archiv České koruny (1158-1935), sign. 1455

⁴ Zbytky register králův Římských a Českých z let 1361-1480, ed. A. SEDLÁČEK, Praha 1914, s. 114, A. SEDLÁČEK, Hrady XIII., s. 32.

⁵ Národní archiv, fond Archiv České koruny (1158-1935), sign. 1472 a 1479

Nejdek

k některým okolním kostelům, tj. byl jejich patronem a mohl do nich dosazovat nové faráře. V letech 1409, 1413 a 1415 dosadil nové faráře do Krajkové a v průběhu roku 1415 pak podával Maleřík nového faráře do kostela v Olšových Vratech a v Nejdku.¹ Částečně dochována je Maleříkova korespondence s městskou radou v Chebu.²

V literatuře se uvádí, že Maleřík byl purkrabím na Lokti do roku 1420, kdy se na Lokti objevil jako „hejtman“ Půta z Ilburka, šlechtic původem z Míšeňska, který výše zmíněný hrad později získal do zástavního držení. Z listu z chebského archivu z konce září 1416 se ovšem dozvídáme, že tehdy byl již loketským purkrabím jistý „Henicz Roder“. Maleřík se musel spokojit se svým dřívějším sídlem na Hertenberku.³ Navzdory ztrátě významného úřadu zůstal Maleřík králi Zikmundovi věrným služebníkem, což panovník dokázal ocenit.

Roku 1422 připsal Zikmund Maleříkovi 300 uherských zlatých na Hertenberku, Krajkové Starém Sedle a jiných majetcích. O čtyři roky později mu povolil opravy na hradu Hertenberku do výše 100 kop grošů. Snad právě tehdy, roku 1426, mohlo opravám předcházet domnělé obléhání hradu Jakoubkem z Vřesovic, které sice není

pramenně doloženo, ale uchovalo se v paměti formou pověsti o „Zdeňce z Hartenberka a hejtmanu Petříkovi“. Byl to nejspíš právě Jan Maleřík, s nímž lze spojovat stavební aktivity na Hertenberku, doložené fragmentárně dochovanými stopami po václavské gotice. Ještě v roce 1434 zapsal král Zikmund Maleříkovi na Hertenberk 500 zlatých, protože vyplatil Markétu, vdovu po Mikuláši Forsterovi. Od ní získal listiny krále Václava, které měl Forster „na hrad Chebský“. Datum ani rok úmrtí Jana Maleříka neznáme. Jeho dědicem se stal syn Albrecht. Ten měl mít údajně na konci 50. let 15. století spory s Chebskými, kteří měli roku 1459 dobýt Hertenberk. Tato informace, objevující se ve starší literatuře, ovšem není nijak pramenně potvrzena.⁴ Albrecht Maleřík na počátku 60. let 15. století prodal Hertenberk Šlikům, což roku 1462 potvrdil Jiří z Poděbrad.⁵ Někdy po roce 1492 získal další člen rodu Jan Maleřík, snad syn Albrechta, hrad Hazlov. Na Hazlově pak Maleříkové zůstali nejpозději do roku 1567, kdy je jako držitel hradu uváděn Volf Václav z Kocova (von Kotzau). Další osudy Maleříků jsou mlhavé, patrně nedlouho poté vymřeli.⁶

Jan Maleřík je pozoruhodným „self-made-manem“ doby vlády králů Václava a Zikmunda a být o něm víme mnohem méně, nežli o jiných královských „milcích“, nepochybně byl výraznou oporou královské moci na starém Loketsku, neboť si byl vědom, komu vděčí za svůj majetkový a mocenský vzestup. ■

PhDr. Jan Boukal, Ph.D.

Narozen v roce 1991 v Sokolově, po absolvování sokolovského gymnázia vystudoval historické vědy na Univerzitě Karlově v Praze. Pracoval jako externí výzkumný pracovník Divadelního ústavu, poté byl historikem a správcem depozitáře muzea v Říčanech, od roku 2022 působí jako archivář v Archivu Univerzity Karlovy. Zabývá se dějinami pozdní středověké šlechty, regionální historií (severozápadní Čechy) a dějinami vzdělanosti a vzdělávání. Jeho nejvýznamnější prací je monografie o husitském válečníkovi Jakoubkovi z Vřesovic.

¹ Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VI, ed. J: EMLER, Praga 1883, s. 267; Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem VII, ed. J: EMLER, Praga 1886, s. 73-74, 90, 161, 172.

² Státní okresní archiv Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 487, inv. č. A2810, fol. 5-10.

³ Helena TERŠLOVÁ, Ilburkové v severozápadních Čechách. In: Gotické umění a jeho historické souvislosti. Ústecký sborník historický 2001, s. 233-245; Stanislav BÁRTA, Zástava Lokte pro Půtu z Ilburka v říjnu 1426 aneb pátrání po jednom „ztraceném“ originálu Zikmundovy zástavní listiny, in: Datum per manus, Brno 2015, s. 191-208. K Heniczu Roderovi Státní okresní archiv Cheb, fond Archiv města Cheb, kart. 487, inv. č. A2810, fol.11

⁴ Národní archiv, fond Archiv České koruny (1158-1935), sign. 1493, 1518, 1537; Zbytky register králův Římských a Českých, s. 182; Tomáš KAREL – Vilém KNOLL – Jiří KLSÁK, Nové poznatky k vývoji hradu Hartenberg v Hřebenech, in: Dějiny staveb 2007, s. 288.

⁵ Národní archiv, fond České gubernium - guberniální listiny, Praha (0993-1526), sign. 332; T. KAREL – V. KNOLL – J. KLSÁK, Nové poznatky k vývoji hradu Hartenberg v Hřebenech, s. 289. Friedrich BERNAU, Album der Burgen und Schlösser im Königreiche Böhmen I., Saaz 1881, s. 5.

⁶ Jiří ÚLOVEC, Hrad, zámky a tvrze na Chebsku, Cheb 1998, s. 51; Tomáš KAREL – Vilém KNOLL, Stavební počátky hradu v Hazlově, in: Dějiny staveb 2003, s. 180.

Kraslické mlýny: Panský mlýn „Herrenmühle“ a jeho příběh

Příspěvek z cyklu Kraslické mlýny, který se zaměřuje na historii tohoto panského zařízení.

Původní podoba mlýna čp. 335 v roce 1883. Archiv autora.

Počátky dějin mlynářství v Kraslicích jsou dodnes obestřeny velkou záhadou z důvodu chybějících dokladů či jiných zpráv. Rozmach mlynářského odvětví v regionu nepochybně úzce souvisí s nálezem nerostného bohatství a příchodem horníků z německých oblastí. Je však zvláštní, že v žádném ze starších listin není vůbec žádná zmínka o mlýnech. Není tomu tak ani v případě kupní smlouvy mezi Pluhem z Rabštejnu a Jeronýmem Šlikem, který v kontextu Kraslic zmiňuje výčet následujícího majetku: „...hrad spolu s vesnicí Greßlas, pozemky, polnosti, louky a lesy včetně širšího okolí“. Ani kupní smlouva z roku 1575¹ mezi Georgem ze Šumburku a císařem Maxmiliánem II. nezmiňuje žádný panský mlýn:

Filip Beneš

„...tento dobrý Greßlaß s ražbou, obydlími, pivovarem, tržištěm, hamrem a sklářskou hutí, navíc s desátky, dvěma osetými polnostmi, Sněžnou a dvěma rybníky na Krásné“. O mlýnu opět nepadá žádná zmínka, což je vzhledem k jeho výjimečnosti podivné. Například Gustav Treixler zmiňuje ve svých zápisech mlynáře Christopha Blechsmitta, který měl být okolo roku 1572 jeho nájemcem. To však není, jako v mnoha dalších případech, možné prokázat. Lze se však domnívat – a význam názvu tomu sám nasvědčuje – že Herrenmühle byl pravděpodobně prvním mlýnem v Kraslicích, který zajišťoval potřeby pro zdejší vrchnost.

Za zlaté období pro Kraslice se dá počítat vláda Šumburků, kteří vlastnili město s přilehlými doly od roku 1666 do roku 1667. V roce 1605 udělil August ze Šumburku městu velká privilegia v podobě kontroly nad výčepem a povolením stavby radnice (v dnešním pochopení spíše rychty). Stejná privilegia udělil také občanům, např. právo obchodovat se solí, masem a dobytkem, podávat víno a kořalku, výkon trestního práva atd. Okolo roku 1619 nechali Šumburkové vystavět nový protestantský kostel, okolo něhož bylo vytvořeno správní centrum městečka. Přibližně v této době byly postaveny mlýny zvané Knappschaftmühle² na Bublavském potoce, Rübnermühle³ na řece Svatava a na Stříbrném potoce ležící Räumermühle⁴ a Zulegermühle⁵. Nepodložené zdroje

¹ Uvádí se rovněž datum 14. červen 21. a 25. červen 1675. Dokončení prodeje se uskutečnilo až po složení celé částky roku 1576.

² Jednalo se nezávislý mlýn „hornického bratrstva“, který se nacházel na místě pozdější továrny F.X. Hüller čp. 440. Spolu s panským mlýnem patřil patrně k nejstarším mlýnům ve městě.

³ Budova mlýna „Rübnermühle“ čp. 231 (později známý jako „Hussenmühle“) se nacházela poblíž soutoku Svatavy a Kamenného potoka. Ten zakoupil na konci 19. století místní továrník A. R. Breinl a včlenil jej do provozu své továrny na dřevěné hračky. Budova přečkala s menšími změnami přibližně do roku 2009, kdy byla zničena v souvislosti s plánovanou výstavbou nového provozu firmy Kornet.

⁴ Mlýn byl po dlouhé roky v majetku rodiny Weck a nacházel se v areálu dnešní továrny Bohland a Fuchs. S vývojem byl zakomponován do areálu továrny a pozůstatky byly odstraněny po roce 1950.

⁵ Bývalý mlýn v dnešní ulici Mlýnská, jehož původní budova byla nahrazena novostavbou tiskárny Rühle čp. 55. Náhon procházející Lipovou ulicí byl však v provozu až do roku 1945 v souvislosti s jeho využitím pro turbínu v suterénu tiskárny.

uvádějí roku 1609 jako správce panského mlýna Daniela Leonhardta, to se však nepodařilo potvrdit. V roce 1625 je pak v Kraslicích zmínka o třech mlynářských mistrech: Hansu Großerovi, Pölmannovi a Paulu Schallerovi, nicméně bez bližších detailů a jejich mlynářské příslušnosti. V roce 1666

Zadní část mlýna s náhonem ve 40. letech 20. století. Archiv autora

odprodali Šumburkové kraslické panství hraběti Johannu Hartvíku Nosticovi, který během proti reformačních událostí nabyl mnoho majetku v okolí a získáním Kraslicka se mu podařilo scelit svou državu od Sokolova až po hranice. Touto událostí skončila na Kraslicku značná náboženská tolerance a začalo období rekatolizace spojené s výměnou obyvatelstva.

První vlastníci mlýna-rodina Dotzauer

Mnoho pramenů uvádí, že Herrenmühle byl sídlem rodiny již od roku 1591, kdy ho měl mít v nájmu Paul Dotzauer. To se však doposud nepodařilo spolehlivě potvrdit a příliš se nedá vycházet ani z matričních záznamů. Musíme se tedy vrátit k první doložené zmínce o zakoupení – a vůbec první detailnější zprávě – pocházející ze smlouvy z 6. února 1694. Ta byla uzavřena mezi nosticovským panským správcem Lorenzem Hündelem ze Schwarzenfeldu a mlynářem **Georgem Dotzauerem** (1631?–1706). Dotzauer koupil panský mlýn se 4 mlecími stolicemi a jednou stolicí na mletí sladu. Součástí koupě byla také louka u Kupferhammeru (Měděný hamr, dnes rozcestí na Svatavské cestě). Smluvená cena činila 200 zlatých a její součástí bylo nabytí statutu „svobodného mlýna“, v němž bylo zahrnuto právo jej dědičně odkázat, prodat, osvobození od všech daní, dávek a jiných veřejných povinností.

Zatímco kupní cena, kterou Georg Dotzauer za mlýn uhradil, byla sama o sobě na tehdejší dobu extrémně nízká, další ústupky vrchnosti poukazují na fakt, že koupě byla ještě daleko výhodnější, než by se v tehdejších feudálních podmínkách běžně očekávalo. V kupní listině stojí: „*Touto kupní listinou je mlýn dědičným majetkem rodu Dotzauerů, podléhá*

Mlýn čp. 335 po snížení střechy a novostavba domu čp. 1042, cca 20. léta 20. století. Archiv autora

ající všem dědičným rentám a štědrosti vyplývajícím z titulu léna“. Současné ze smlouvy nikterak nevyplývá, jak starý mlýn mohl být. Zatímco některé německé nepodložené zdroje posouvají období vzniku do 16. století, s větší jistotou se dá předpokládat, že na svém místě mohl stát klidně okolo roku 1600 a mezitím byl využíván různými nájemci či provozován panskými zaměstnanci.

Ze správy mlýna plynuly pro Dotzauery také určité výhody. Jednou z nich byla absolutní podřízenost mlýnů Räumermühle a Zulegermühle, které byly z panského příkazu donuceny kdykoliv vypomáhat s mletím včetně nucených dodávek obilí a dřeva, bylo-li to potřeba¹. Velkým privilegiem byla rovněž povinnost nuceného odběru mouky pro všechny pekaře z Kraslic, Sněžné a Krásné včetně dalších nevolníků. Na oplátku se Georg zavázal vrchnosti k níže uvedeným podmínkám, z nichž můžeme zmínit čtyři:

1. platit roční nájem ve výši 110 zlatých a poté platit naturálie ve výši dvou vykrmených prasata nebo, pokud si to vrchnost přeje, 12 zlatých ročně,
2. povinnost dodávat pšeničných otrub, kolik lesník potřebuje pro lesní zvěř,
3. mlít slad pro panské potřeby zdarma²,
4. Udržovat mlýn v dobrém stavebním stavu na vlastní náklady.

Georg Dotzauer zemřel roku 1706 a ve své závěti přenechal mlýn svému synovi Paulu (1676–1721), který byl povinen vyplatit své sourozence Heinricha, Hanse, Michela, Annu Marii a Marii. Nicméně již roku 1712 je doložen spor matky se svými syny Paulem a Hansem, který se rovněž začal dožadovat svého podílu. Na základě soudního procesu došlo k narovnání majet-

¹ Výjimku dostal pouze Knappschaftmühle, který měl zvláštní statut hornického mlýna.

² Slad byl určen pro potřeby panského sladovny a pivovaru, který stával na dnešním náměstí 28. října.

Demolice mlýna – pohled na zadní stranu s náhonem směrem od Lipového náměstí okolo roku 1950. Archiv autora.

kových vztahů a **Hans** (1683-1743) nabyl polovinu Panského mlýna. Spolu s tím na něj přešla veškerá práva, a to za cenu 100 zlatých. Bratři se zároveň usnesli, že mlýn bude vždy děděn v mužské linii. Prozíravost tohoto pravidla se projevila po smrti Paula, který kromě dcer nezanechal žádného mužského potomka a celý majetek přešel na Hanse. Na známku Paulovy počestnosti nechala vystavět jeho žena Maria Rosina barokní kapli sv. Vojtěcha, která se nachází v lokalitě zvané Glasberg. Její stavba započala se souhlasem knížecí arcibiskupské konzistoře 30. května 1718, která byla dokončena v roce 1722 (jedná se tak o nejstarší dochovaný svatostánek na území Kraslic). Těžce nemocný Paul se však jejího vysvěcení nedočkal, jelikož zemřel rok před dokončením.

Roku 1743 zdědil mlýn syn Hanse **Johann Wenzel** (1713-1790), kterému se podařilo získat od vrchnosti dekret, který mu povoloval rozšířit pilu výměnou za roční úrok ve výši 1 zlatého 30 krejcarů, pod podmínkou, že on a jeho nástupci budou bezplatně nařezávat veškeré řezivo vrchnosti a dodávat kůru z každého kmene. V lednu 1770 převedl Wenzel první polovinu pronajatého mlýna na svého syna **Josefa Ignáce** (1746-1811) za 400 zlatých, zatímco druhá polovina byla převedena na mladšího **Heinricha Antona** (1754-1799) až v lednu roku 1778. Za zmínku rovněž stojí, že jejich mladším bratrem byl Filip Jakob Dotzauer, dědeček Richarda Dotzauera, který se ke svému mlynářskému původu často odkazoval.

Oba bratři navíc započali roku 1789 stavbu dalšího mlýna nazývaného Kupferhammermühle, který stál na místě pobouřeného měděného hamru na dnešní Svatoavské cestě (původní hamr zpracovával vytěženou rudu z okolních štol) a kde

Dům čp. 1042 s mezerou po zdemolovaném mlýně v 60. letech 20. století. Archiv autora.

rodina vlastnila po generaci mnoho pozemků. Mezitím začínalo pro mlynářskou rodinu nelehké období, které se společně se zvyšováním tlaku vrchnosti začalo vyostřovat v roce 1790, kdy Josef Ignác a Heinrich Anton vyslali ostrý nesouhlas s výší požadavků a s prosbou o návrat k podmínkám z původní smlouvy z roku 1694. Vrchnost nakonec částečně ustoupila, což bylo o několik málo let stvrzeno vydáním dekretu Josefa II. o volném podnikání v mlynářském odvětví včetně zrušení úroku z pronájmu. Tím mlynářům zaniklo mnoho povinností vůči vrchnosti a jejich povolání se přeměnilo na občanskou živnost (úplné osvobození však přišlo až s rokem 1848, kdy natrvalo skončila robota a mlynáři se stali právoplatnými majiteli mlýnů). Obě nemovitosti zůstaly ve společném vlastnictví bratrů, dokud nedošlo roku 1796 k rozdělení majetku-Josef Ignaz převzal Kupferhammermühle, zatímco Heinrich Anton převzal „Herrenmühle“ výměnou za doplatek 1 000 zlatých svému bratrovi.

Po smrti Heinricha Antona roku 1799 převzala správu Herrenmühle vdova Terezie (rozená Keilwerth) se svými dětmi. V roce 1819 se ujal vedení mlýna nejstarší syn **Josef** výměnou za obnos 4 000 zlatých¹, který byl rovným dílem rozdělen mezi jeho matku Terezii a 5 sester (za zmínku stojí Josefova sestra Magdalena, která byla matkou proslaveného kraslického hodináře Josefa Kohlerta).

Josef Dotzauer tak zdědil prastarý odkaz své rodiny, která jej nepřetržitě držela po dvě století. Z dosud nejasných důvodů však roku 1857 prodal panský mlýn se 4 mlýnskými stolicemi, jednou mlecí stolicí na slad, pilou, válcovým mandlem, přidruženým obytným domem (č. 334), stodolou,

¹ V souladu se závětí svého otce z 25. května 1799, která rovněž vyžadovala morální vlastnosti, technické znalosti obdarovaného a další aspekty týkající se dobrých mravů.

stájí, zahradou a pozemky za Kupferhammermühle za kupní cenu 5400 zlatých Richardu Vinzlovi, čímž se otevřela nová etapa příběhu.

Mlýn v majetku rodiny Vinzl

Richard Vinzl se narodil 12. února roku 1830 do řeznické rodiny Wenzela a Anny rozené Kühnl, dcery místního barvíře. Z jeho mládí nevíme v podstatě nic až na jeho povolání, kdy se stal po svém otci a dědovi řezníkem. Dne 24. listopadu roku 1857 si vzal Antonii Breinl, která pocházela z vážené měšťanské rodiny a nájemců panského pivovaru. Její otec Anton Breinl byl váženým občanem města a patřil k jeho elitám. Z toho se dá usuzovat, že se tímto sňatkem mladý Richard finančně zajistil, jelikož den před svatbou (23. listopadu 1857) podepsal kupní smlouvu s Josefem a Elisabeth Dotzauer ke koupi Herrenmühle. Do manželství se narodilo několik dětí, z nichž stojí za zmínku následovník mlynářské tradice **Richard Vinzl mladší** (1866-1927). Ten budovu mlýna roku 1884 výrazně upravil, což se projevilo především snesením původního krovu a snížením mohutné střešní konstrukce o polovinu své původní výšky, navíc byla v přízemí zřízena pekárna s přípravou těsta. Tím však úpravy mlýna a jeho okolí neskončily. V roce 1898 byla stržena stodola přiléhající z pravé strany a byla nahrazena dvojpodlažním cihlovým domem čp. 1042, ve kterém se nalézal jeden byt a řeznictví. V roce 1927 byla v zadní části přistavena rozlehlá zděná stodola, došlo k obnově střechy nad přístavkem bývalé pily atd.

Vraťme se ovšem zpátky k rodině Richarda Vinzla mladšího. Ten se seznámil s Terezií Fischer, se kterou se 30. května roku 1905 oženil. Spolu pak měli několik dětí: Johanna (1907-1934), Rudolfa (1908-1973), Richarda nejmladšího (1909-1984), Josefa (1911-1912) a Josefa Antona (1913-1987). Richard Vinzl mladší však předčasně podlehl ve svých 61 letech roku 1927 rakovině žaludku a tím se mlýn dostal do správy vdově Terezii. Ta vedla mlýn pevnou rukou a díky své skromné náboženské povaze měla uznání celého okolí. Dle vzpomínek vnučky odcházela několikrát denně do kostela k modlitbám, zatímco celá rodina poctivě pracovala ve mlýně. Roku 1937 pak umírá nejstarší syn Johann, který byl povoláním netradičně účetní, v léčebně choromyslných v Bohnicích na komplikace spojené se zápallem plic. Po dovršení dospělosti všech tří zbývajících synů **Richarda nejml., Rudolfa a Josefa Antona** byl podíl na vlastnictví mlýna rozdělen na rovnocenné části. Richard nejmladší byl

Rekonstrukce ideální podoby uliční fasády mlýna čp. 335 okolo roku 1940. Kresba Filip Beneš.

Rekonstrukce podoby mlýnice čp. 335. Kresba Filip Beneš.

řezníkem v sousedním domě čp. 1042, Rudolf zajišťoval chod mlýna čp. 335 a Josef Anton se staral o pekárnu tamtéž. Rudolf mezi lety 1928-1935 zrenovoval a zmodernizoval celé mlecí soustrojí, elevátory, převodový mechanismus, třídící zařízení, mlynářská kola a další součásti strojního vybavení. Díky rozvoji podnikání se bratrům povedlo roku 1939 uskutečnit přestavbu sousedního domu čp. 1042, díky které jej půdorysně rozšířili a zvýšili o patro, čímž získali několik bytových jednotek a zmodernizované řeznictví. Díky stavebnímu vývoji začal postupně starý mlýn čp. 335 překážet, jelikož ležel na nepravděpodobné parcele a svým posazením značně vybočoval z uliční čáry hlavní třídy Langegasse, která se v průběhu staletí čím dál více narovnávala. I přesto byl stále na konci 30. let stále v provozu, a tak se mohl zařadit na pozici nejstaršího funkčního mlýna ve městě i širokém okolí. Po připojení pohraničí k Německé říši se pomalu začalo smrákat i nad podnikáním bratrů. Slavnostní otevření nového řeznictví roku 1939 předznamenalo zároveň jeho brzké uzavření roku 1941. Josef Anton byl roku 1939 povolán na frontu a správu celého mlýna převzal Rudolf. Tento přechodný stav trval až do roku 1943, kdy byl provoz zcela přerušen. Na základě

Fotografie z interiéru mlýnice a členů rodiny Vinzl z počátku 20. století.

Rodinná fotografie, zleva Josef Vinzl, Richard s Marií Vinzl, matka Theresie Vinzl, Anna a Rudolf Vinzl. 40. léta 20. století. Archiv autora.

Rudolfových vzpomínek se o mlýn zajímal jistý badatel z Chemnitz, který dle údajných historických materiálů dokázal určit datum výstavby mlýna k roku 1375. Vypracovaná rešerše se ovšem ztratila a nám nezbyvá než se opírat o dohledatelné zdroje. Vzhledem k překotným událostem roku 1945 došlo i v našem případě k očekávaným změnám. Stejně jako u většiny spoluobčanů se měl změnit i osud rodiny v podobě nuceného odchodu ze své domoviny. Transportem ze dne 26. září 1946 odjela z Kraslic Terezie společně s manželkou Rudolfa Annou (1908-1982) a jejich dcerou Marií (1937) a manželkou Richarda Marií (1911-1992) a jejich dcerami Annou (1936-?) a Ilse (1940). Manželé se k rodinám připojili až po příjezdu do Německa, kde se celá rodina usídlila v obci Vernerwahlshausen v Hessensku. Kvůli všem útrapám zemřela Terezie v prosinci roku 1946. Právem se dá o této rodině prohlásit, že svým úsilím a starostí o chod mlýna

včetně veškerých modernizací dokázala zachovat tuto jedinečnou technicko-historickou památku až do konce válečných událostí.

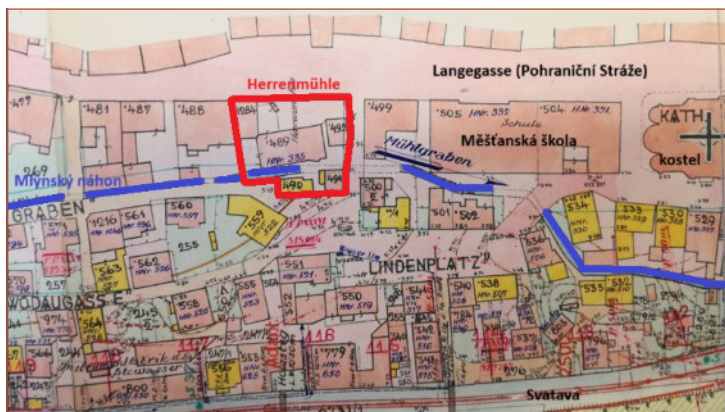
Poválečné období

S osvobozením Československa byla na veškerý majetek Němců uvalena nucená národní správa a nejinak tomu bylo i v tomto případě. Národním správcem celého souboru budov se stal z Prahy příchozí **Stanislav Findeis**¹, který zažádal 11. července roku 1945 o národní správu „Řeznictví a uzenářství Richard Vinzl, Masarykova třída čp. 1042“. Národní správa se tak týkala rovněž budovy Panského mlýna čp. 335 a sousedního obytného stavení čp. 334. Stanislav Findeis se nastěhoval do domu čp. 1042 společně se svou manželkou Marií, dcerou Stanislavou a novorozeným synem Jiřím². Nově dosídlená rodina tak ještě zhruba rok žila ve společném domě s Vinzlovými, než byli definitivně internováni a odsunuti do Německa. Vzhledem k tomu, že byl mlýn od roku 1943 dočasně mimo provoz, nebyla na mlynářskou živnost uvalena národní správa. Pekárna sídlící tamtéž rovněž nebyla dána do národní správy, z čehož se dá usuzovat, že tou dobou také nebyla v provozu. Stanislav Findeis se snažil obnovit činnost řeznictví, a tak začal investovat mnoho prostředků do zkvalitnění technologického zázemí masny. V roce 1947 byl vypracován projekt na výstavbu velkého chladicího zařízení mezi budovou mlýna a čp. 1042, kterou Stanislav nakonec zrealizoval i za cenu obří půjčky. Investice vložená do této přestavby se však ukázala jako nešťastná, jelikož s nástupem „vítězného února“ roku 1948 posléze Findeisovi o všechno přišli. I takto často končily mnohé dobré úmysly nových obyvatel, jichž jen v případě Kraslic byly vyšší desítky až stovky. Minimálně po dobu dalších deseti let byl Stanislav ponechán vedoucím řeznictví, ale i tento příběh brzy skončil. Rodina se nadobro odstěhovala na počátku 60. let do středních Čech zklamaná zážitkem a ztracenými idejemi, o které v Kraslicích přišla.

Zatímco se o budovu čp. 1042 ještě někdo staral, daleko smutnější osud potkal mlýn, který se stal terčem vandalů a skládkou, dokud nebyl z rozhodnutí ONV (ve spolupráci s MNV) mezi lety 1950-1952 poničen, zapálen a nakonec

¹ Žádost Stanislava Findeise o národní správu nemovitost čp. 1042 byla podána 14. ledna 1946. Dekret v hodnotě 100 Kč byl složen 25. února 1946. Finální výměr Okresní správní komise ve prospěch žadatele pak pochází ze dne 11. listopadu 1946 a zmiňuje čp. 335 (Herrenmühle) s čp. 1042.

² Stanislav Findeis nar. 25.11.1915 ve Fryšavě, Marie Findeisová nar. 6.8.1917, Stanislava Findeisová narozená 1940 a Jiří Findeis narozen 1945.

Katastrální mapka se zákresem areálu mlýna a náhonu; 30. léta 20. století. Z vyobrazených budov do dnešních dnů nestojí nic. Archiv autora.

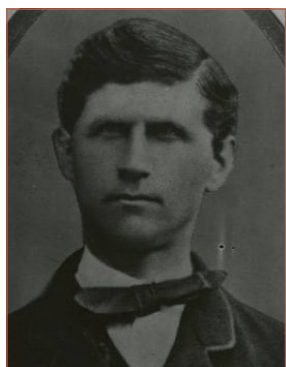
Současný pohled na místo, kde stál mlýn. Foto autor.

zdemolován. Jez na začátku náhonu byl okamžitě poničen roku 1945, čímž v náhonu přestala proudit voda. Díky neznalosti a nepochopení začal sloužit mlýnský náhon jako veřejné smetiště, kam se svázely odpadky, mršiny, fekálie a popel z celého okolí. V archívních záznamech existují postesky dosídlenců nad otevřenou středověkou kanalizací, která protékala městem a kterou teď musí hrdinně zavážet suť. Pravdou ovšem bylo, že se jednalo o unikátní vodní dílo, které takto nenávratně zmizelo v propadlišti dějin stejně jako unikátní budova Herrenmühle-jednoho z nejstarších mlýnů v našem kraji, který mohl s trochou snahy přežít. Nešťastný osud potkal v roce 1952 sousední obytné stavení čp. 334 a o 30 let později i budovu řeznictví čp. 1042, která ustoupila finální asanaci celého středu Kraslic. Tím se uzavřel staletý příběh Panského mlýna, jehož osud zpečetila fatální neznalost, ignorantství a naprosto nulový vztah k místu.

Popis areálu Panského mlýna

Hlavní a také nejstarší budovu představoval **objekt mlýna čp. 335**, který tvořil ještě v polovině 19. století jednu z nejvýraznějších staveb na hlavní třídě. Jedním z mála vodítek, které nám může poodhalit jeho stáří, byla poloha objektu ve vztahu ke svému okolí. Ten byl naprosto nepřírodně vyosen vůči svému okolí a ležel mimo uliční čáru a hlavní osy okolních objektů. To by mohlo odpovídat daleko starší středověké parcelaci, která předcházela pozdějšímu vytýčení hlavní ulice. Před vstupem do objektu se nacházelo menší nádvoří, k němuž ze severní strany přiléhala roubená stodola a dvě kašny opatřené bedněním, z nichž byla jedna veřejná a druhá určená pro potřeby mlynáře. Vodovod ke kašnám byl údajně veden z protějšího kopce. Celý objekt byl z pochopitelných důvodů nepodsklepený s hlavním vstupem z ulice. Masivní

kamenné přízemí tvořil primárně polozapuštěný prostor mlýnice, předsíň, průchod, schodiště, komora a prostorná obytná světnice s černou kuchyní. V dalším hrázděném podlaží se pak nalézala opět mlýnice a dvě obytné místnosti. Největším prostorem domu byla pochopitelně zmíněná mlýnice, která svými rozměry 8,8 x 9,5m zaplňovala polovinu celé užitné plochy. Její výška (okolo 6 m) sahala z technických důvodů až do druhého obytného podlaží, přičemž násypky mlecích stolic byly opatřeny ochozem či spíše větší podestou. Až do konce provozu bylo soustrojí 4 mlecích stolic poháněno dvěma mlýnskými koly na spodní vodu o výkonu 2x3.2 koňských sil, které se nacházely hned za zdí. Aby bylo možné opatřit hřídele převodovým mechanismem, byla podlaha mlýnice účelně snížena na úroveň dna sousedního náhonu. Takové řešení muselo s sebou dozajista nést značné starosti s vlhkostí zdí a možným zatopením. Výrazným prvkem domu byly bedněné štíty a šindelová střecha s krovem, který byl i na tehdejší stavební zvyklosti velmi vysoký a tvořily jej 3 púdní podlaží (mohly například sloužit pro potřeby mandlu či jako sladové púdy). Bohužel se nezachoval vůbec žádný zákres konstrukce krovů, dle nichž by šlo daleko lépe zařadit objekt do přibližné stavební epochy. Celá střecha byla snesena roku 1884 Richardem Vinzlem mladším, který vystavěl zcela nový polovalbový krov, čímž zásadně změnil celkovou vizáž budovy. Dá se předpokládat, že Vinzlové zakoupili mlýn ve zhoršeném technickém stavu, jelikož jejich investice nekončily pouze střechou. Modernizaci musela projít rovněž mlýnice a celé zařízení, což se s odstupem let opakovalo ještě několikrát. Více o době vzniku nenapovídá ani typ hrázdní, které bylo na tu dobu prosté se standardním členěním-korunní vaznice, výrazná spodní římsa, svislé sloupky, vodorovné vaznice a křížové diagonály, v místě obytné světnice ve druhém podlaží pak byla použita podstávková konstrukce v

Richard Vinzl nejstarší
1830 - 1866. Archiv autora.

Richard Vinzl mladší
1866 - 1927. Archiv autora.

kombinaci s roubením (zřejmě z důvodu značného zatížení přeneseného z krovu). V období prvního tereziánského číslování dostal mlýn číslo popisné 221, které však bylo v první čtvrtině 19. století změněno na čp. 335. Tímto přečíslováním tehdy prošlo celé tehdejší město, což současnému badateli znesnadňuje jednoduchou orientaci. Rudolf Vinzl nejmladší provedl ve 30. letech 20. století další podstatné úpravy mlecího soustrojí, které vedly ke zlepšení výkonu a kvality mouky. Současně docházelo k drobným opravám pláště budovy, která si i tak stále uchovávala značné kvality. Odsun majitelů a nulová starost o jeho stav se podepsala do pár měsíců poválečných let. Objekt mlýna byl mezi lety 1950–1952 z popudu ONV v Kraslicích nenávratně zlikvidován.

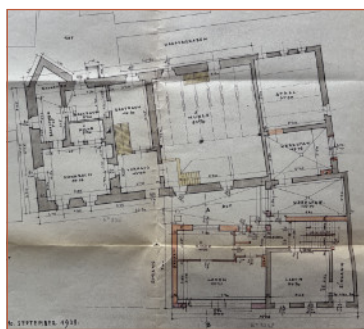
S postupem doby přestalo mlynářské rodině vyhovovat soužití pod jednou střechou s hlučným mlýnským mechanismem, a proto si někdy mezi lety 1857–1880 vystavěla v přímém sousedství jižní strany jednoduchou omítanou **obytnou budovu čp. 334**. Tím došlo k uvolnění starých obytných prostor v přízemí mlýna, které Richard Vinzl mladší částečně přestavěl pro potřeby pekárny. Za obytným domem čp. 334 se nacházela drobná dřevěná stodola, která byla v polovině 19. století označovaná jako „pivovarská“. Pravděpodobně se jednalo o sklad sladu panského pivovaru.

Stodola vyhořela na počátku 20. let 20. století a roku 1925 byl na jejím místě vystavěn nový zděný sklad, který měl vjezd do Lipového náměstí. Dvorek mezi skladem a obytným domem čp. 334, pod nímž protékal zakrytý vodní náhon, byl vydlážděn a sloužil jako hospodářský dvůr rodiny. Obytný dům a sklad přežily v neměnném stavu až do roku 1952, kdy byly zdemolovány společně s mlýnem.

Směrem k Lipovému náměstí (Lindenplatz) se nacházela další **obytná budova čp. 651**, která uzavírala celý vnitřní dvůr. K této budově se bohužel doposud nepovedlo nic zjistit. Dům byl zdemolován nedlouho před samotnou asanací mlýna.

S postupem doby vzkvétalo rodině živobytí, a tak se rozhodl Richard Vinzl mladší roku 1895 vybudovat nový obytný dům, který postavil místo původní rouben stodoly na severní straně budovy mlýna. Jednalo se o dvojpodlažní moderní dům z režného zdiva, kterému bylo připsáno **číslo popisné 1042**. Další rozmach přišel ve 30. letech, kdy bratři Rudolf, Richard a Josef začali uvažovat o jeho další adaptaci. Na základě plánů a řadě příprav¹ byla roku 1939 zahájena přestavba, která zásadně rozšířila původní dům. V přízemí domu byl umístěn obchod s řeznictvím Josefa, v horních patrech pak byly 3 byty a plánovaná lékařská ordinace. Nedostatek stavebního prostoru a další expanze měla za následek postupné obestavování historické budovy mlýna, který postupně přestával být vidět. Dá se předpokládat, že bratři měli další plány, které však zhatil průběh válečných událostí. Roku 1947 upravil Stanislav Findeis řeznictví a přistavěl do prostoru

bývalých stájí velkou chladicí lednici na maso². Čp. 1042 byl jako jeden z posledních zdemolován okolo roku 1980.

Půdorys přízemí "Herrenmühle"
čp. 335. Archiv autora.

Zcela samostatnou kapitolu představuje mlýnský náhon, který si zaslouží menší zmínku. Díky poloze mlýna a nízkému výškovému rozdílu bylo nutné, s ohledem na účinnost mletí, vybudovat co nejdelší náhon. Pro tyto účely byl vybrán úsek Svatavy poblíž pozdější

¹ Po řadě dohadů odkoupili bratři Vinzlové (na základě rozhodnutím městské rady ze dne 30.6.1938) od města pozemek u mlýna o velikosti 30 m² v celkové ceně 3900 Kč. To umožnilo rozšíření domu čp. 1042. Z této doby pochází geometrický plán, který zásadně upravoval další rozvojové plochy a uliční čáry, včetně návrhu na odstranění budovy mlýna čp. 335.

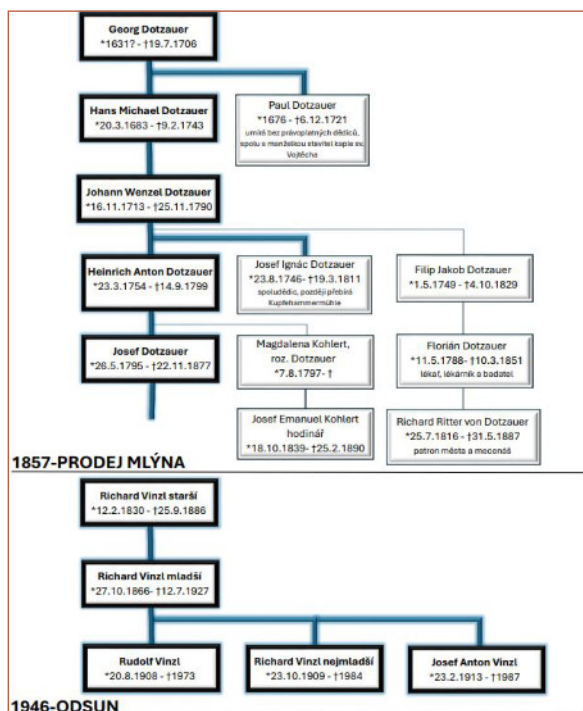
² Projekt byl schválen ONV dne 11. března 1947

Kühnlovo barvírny, kde se koryto řeky prudce stáčí doprava¹. Zde byl vybudován příčný jez, z něhož ústil necelý 1 km dlouhý vodní kanál², který protínal celé město. Výškový rozdíl mezi jezem a mlýnem pak činil okolo 3 m, což v porovnání s délkou kanálu nebylo mnoho. Šířka kanálu se v jeho průběhu měnila, nicméně se v průměru pohybovala mezi 2 až 3 metry. Tato skutečnost si zaslouží zastavení, jelikož může být opět nepřímým dokladem stáří mlýna. Pozdější parcelace a urbanismus se úměrně přizpůsobil průběhu vodního kanálu, což klade období vzniku minimálně před rok 1650. Koryto náhonu bylo z větší části vyskládáno z kamenů a dle potřeb místy přemostováno dřevěnými či kamennými můstky. Z více zdrojů je pak opakovaně zmiňována poznámka o nejstarším „mostě“ v Kraslicích, který překlenoval mlýnský náhon. Spíše, než o most se jednalo o 15 m dlouhé kamenné zaklenutí za mlýnem, jehož výstavbu kladou některé zdroje do roku 1703. V místě mlýnské lednice bylo dno náhonu rovnoměrně vydlážděno mlýnskými kameny. Rovněž je dobré poukázat na zajímavou listinu s katastrální skicou z roku 1832, která upravuje vztah mezi mlynáři Josefem Dotzauerem a Josefem Korbem zaručující množství garantovaného přísunu vody pro oba mlýny³. Dalším důležitým místem bylo také křížení s Bublavským potokem, které řešilo příčné mimoúrovňové přemostění (nacházelo se mezi ulicemi Sv. Čecha a Pohraniční Stráž, v místech dnešního „Účka-čp. 375“). Přesnou podobu tohoto přechodu sice neznáme, ale nejspíše šlo o dřevěný vantrok (koryto). V tomto bodě také začínala ulice zvaná „Am Graben“ (ve významu „Na náhonu/Na příkopu“), která doprovázela vodní kanál až ke svému napojení do Lipového náměstí (Lindenplatz). Za zmínku také stojí poválečný vývoj překladu „Am Graben“, který si tehdejší úřednická elita vyložila jako „Na Příkopech“, tedy na Hradbách. Proto po dokončení asanace středu města, pod vedením MěNV v čele s L. Bernardem, byla nová ulice s panelovými domy pojmenována „Hradební“, přestože Kraslice nikdy ve svých dějinách neměly ani jeden metr hradby.

¹ Poblíž jezu nacházelo velmi staré obydlí pastýře čp. 478, díky čemuž se lokalitě říkalo „Hirtenhaus“

² Jednalo se o nejdelší mlýnský náhon na území města. Naopak mezi nejkratší náhony lze zmínit 200 m dlouhý kanál pro Hussenmühle (ležící o 400 m dál po proudu Svatavy) a cca 270 m dlouhý kanál Räumermühle (ležící na Stříbrném potoce).

³ Geometrický zápis upravující vztah ohledně odběru vody z řeky mezi mlynáři Josefem Dotzauerem a Josefem Korbem. Vypracováno C. K. geometrem Ferdinandem Eberhardtem.

Přehled doložených mlynářů Panského mlýna

Vraťme se ovšem k náhonu. Zaústění náhonu zpět do Svatavy pak proběhlo v místech dnešního hřiště u kostela. S postupnou stavební expanzí začal překážet také samotný náhon, který začal být trnem v oku některým majitelům okolních nemovitostí. Mezi roky 1920-1940 je zaznamenáno mnoho stížností ze strany dotčených občanů s bratry Vinzlovými, jejichž spory musel uklidňovat městský správce vodních toků a místní samospráva. Opakovaně jim byla vyčítána špatná údržba koryta a nekoordinované vylévání náhonu z břehů, což bylo způsobeno dodatečným odběrem vody z Bublavského potoka. Bratři totiž vytvořili bližší nespecifikované posilovací napojení, kterým si dokázali zvyšovat množství vody v náhonu. Nutno však podotknout, že veškeré stížnosti ve většině případů nakonec vyřešili. Zkáza přišla okamžitě po roce 1945, kdy bylo zničeno zařízení jezu a náhon začal být zavážen odpadem. V 50. letech po něm zbylo jen pár viditelných stop. Dnes jeho přítomnost nepřipomíná žádná památka. ■

Filip Beneš

Narodil se v Kraslicích, kde žije podstatnou část života. Mnoho let jej provází zájem o historii města, zejména o jeho vývoj od poloviny 19. století do druhé poloviny 20. století, a o významné kraslické osobnosti. Zaměřuje se především na předválečné a poválečné období, a to jak z hlediska původních obyvatel a průběhu odsunu, tak i nově příchozích dosídlenců.

Zapomenutý příběh bratra Nikasia

**Barvitý život talentovaného sokolovského
hudebního skladatele.**

Johann Schusser, později známý jako bratr Nikasius, se narodil roku 1900 v Sokolově jako syn penzionovaného důstojníka Heinriche Schussera (pocházejícího z Teplé) a Anny Witschel. V mládí studoval gymnázium a věnoval se obchodu, avšak ve svých čtyřiaadvaceti letech se rozhodl pro duchovní dráhu a vstoupil do kapucinského řádu, kde přijal jméno Nikasius. V sokolovském klášteře působil jako vrátný a zahradník, jeho skutečná vášeň však patřila hudbě.

Ačkoli Nikasius neměl formální hudební vzdělání, byl považován za mimořádně talentovaného skladatele. Tvořil písně, sbory, symfonie, ba dokonce i jazzové kompozice. Dirigoval v mnišském hábitu, což vzbuzovalo pozornost publika i rozpaky církevních představitelů. Ovládal varhany, hoboje, housle i klarinet. Jeho hudební rozvoj podpořilo přátelství s klavírním virtuosem Fritzem Höllnerem ze Sokolova a kontakty se Siegfriedem Wagnerem, synem Richarda Wagnera.

V roce 1929 oslovil dopisem skladatelku Mathilde von Kralík, v němž vyjádřil obdiv k jejím dílům. O rok později ji požádal o svolení její skladby nejen interpretovat, ale i přepracovat. Mathilde jeho žádost odmítla.

Mezi lety 1931–1933 postupně uváděl svou operu Quo Vadis – nejprve v Sokolově, později ji odvysílal pražský německý rozhlas.

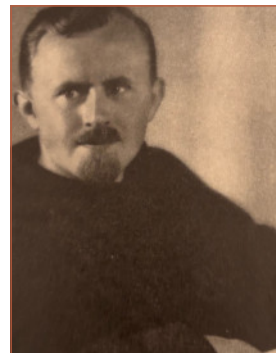
V roce 1934 se Nikasius stal účastníkem tragické dopravní nehody v Kynšperku. Řídil vůz svého příbuzného, přestože mu tehdy ještě nebylo vydáno řidičské oprávnění, ačkoli zkoušky již složil. Při nehodě zemřel malý chlapec, který nečekaně vběhl na silnici. Nikasius byl odsouzen k šesti týdnům vězení s podmíněným odkladem.

Významným bodem jeho hudební kariéry mělo být slavnostní uvedení opery Quo Vadis na městském festivalu v Chebu roku 1935. Sál s kapacitou pěti tisíc míst byl zaplněn

Sandra Linhová

do posledního místa. Na scéně vystoupil sbor o více než třech stech členech, doprovázený osmasedmdesátí členným orchestrem. Umělci přijeli z Vídně, Berlína, Lipska i Prahy. Navzdory rozsáhlé propagaci a prvotnímu úspěchu zůstala celková návštěvnost festivalu nízká. Výnos ze vstupného nestačil pokrýt náklady. Nikasius, mnich bez majetku, musel předem uhradit značnou částku z vlastních zdrojů – tedy z půjček. Věřil, že po premiéře uzavře smlouvy se zahraničními divadly a získá honorář. Ten však nepřišel. Ocitl se v dluzích a obrátil se o pomoc na církev. V duchovních kruzích se tradovalo, že potřebnou částku získal téměř výhradně z darů – od kněží i věřících. Přesto mělo uvedení opery i své světlé stránky. Jako výraz vděčnosti mu milovníci umění věnovali zlatý kříž zdobený zirkonem, diamanty a pěti rubíny, zavěšený na těžkém náhrdelníku s pamětními slovy vyrytými na zadní straně.

V roce 1937 Nikasius nečekaně opustil klášter. V tisku se objevily spekulace o důvodech jeho odchodu. Sport-Tagblatt uvedl, že se znelíbil církevním představitelům kvůli skládání tanečních melodií vedle duchovní hudby. Podle této verze uprchl do Lipska, kde si údajně otevřel obchod s uhlím. Prager Tagblatt přinesl jinou informaci – Nikasius se prý odstěhoval do Drážďan na žádost hudebního odboru. Podle dalších zpráv

Bratr Nikasius.

Zmínka v dobovém tisku o uvedení opery Quo Vadis v Chebu.

pracoval pro uhelnou společnost, jejíž ředitel byl jeho mecenášem. Mezi možnými důvody odchodu se uvádějí dluhy za operu Quo Vadis, tragická nehoda, neshody s církevními hodnostáři kvůli světským skladbám... a plánovaná svatba s dívkou ze Sokolova.

Nejzávažnější důvod odhalil až článek hudebního kritika Fritze Seemanna, který Nikasia obvinil z plagiátorství. Opera Quo Vadis údajně obsahovala pasáže z děl Afrodita od Maxe Oberleithnera a Weissblume od Mathilde von Kralik. Seemann popsal, jak se Nikasius zavíral s balíky notového materiálu, které mu doručovala pošta. Studoval je, přepisoval, a poté své zápisky páčil nebo vyhazoval. Dvě partitury však unikly zničení – našli je místní obyvatelé, kteří je předali svým dětem hrajícím na klavír. Různými cestami se tyto pasáže dostaly až k Seemannovi, který vznesl obvinění. Max Oberleithner byl v době aféry již po smrti, Mathilde von Kralik bylo přes osmdesát let. Na odhalení reagovala veřejným poděkováním Fritzovi Seemannovi a oznámila, že podnikne právní kroky k ochraně svého díla.

Její opera nikdy nezískala širší popularitu – premiéra v roce 1910 byla skromná, odehraná amatérským souborem. A přesto, po letech její hudba zazněla před tisíci diváky – bez jejího vědomí. Nikasius se po odhalení plagiátorství vydal na kající cestu do Říma, kde přijal rozhrěšení od papeže. Mathilde, zbožná katolička, to nemohla ignorovat. Obdivovala energii, s jakou se Nikasius věnoval hudbě – bez formálního vzdělání dokázal vést orchestr, psát partitury, tvořit. A co víc – jeho verze opery zviditelnila její dílo více než obě původní inscenace. Mathilde se rozhodla Nikasiovi odpustit.

Mathilde von Kralik, dcera českého sklářského průmyslníka, se narodila v Linci a zemřela roku 1944 ve Vídni. Byla skladatelkou pozdního romantismu a velká část jejích děl nese náboženský motiv. Část informací o plagiátorství a následném smíření s Nikasiusem pocházejí od jejího žijícího příbuzného Rochuse Kralika von Meyrswalden, který spravuje internetové stránky www.kralikklassik.de a je autorem několika publikací věnovaných právě Mathilde von Kralik. ■

Sandra Linhová

Sandra Linhová (nar. 1988, Chodov) vystudovala veřejnou správu a regionální rozvoj na České zemědělské univerzitě. Pracuje na odboru rozvoje města na Městském úřadě v Sokolově, kde se mimo jiné věnuje i projektům spojených s historií města.

Okresní stavební podnik Sokolov

Historie stavební společnosti, která za socialismu působila nejen v rámci regionu.

Ing. Jan Rund

V minulém čísle (1/2025) Sokolovska jsem popsal historii podniku Báňské stavby Sokolov, který od roku 1948 významně přispíval k rozvoji důlní i veřejné infrastruktury v sokolovském regionu. Na budování Sokolova se tehdy podílela řada firem. Byly to například Pozemní stavby, Zemstav, Průmstav, Armabeton, Vodní stavby, n. p. Silnice a mnoho dalších. Jejich mateřské sídlo bylo mimo naše město. V Sokolově však působil další výstavbový podnik, a sice *Okresní stavební podnik Sokolov (OSP)*. Při pátrání po jeho historii jsem narazil na to, že i v archivech je velice málo informací, včetně ucelených listinných podkladů o jeho činnosti. S ohledem na tuto skutečnost jsem se proto musel soustředit na útržkovité zprávy z tisku a výpovědi pamětníků. Nedostatek podkladů je jistě důsledek „divoké privatizace“ z počátku devadesátých let a kauzy, kdy tehdejší a. s. Actus usilovala o sloučení s tehdejšími OSP. V té době se mnoho pracovníků Actusu postupně nastěhovalo do nového areálu tohoto podniku, po souhlasu tehdejšího vedení OSP. Část dokladů stavebního podniku byla přesunuta do mateřského sídla společnosti Actus v Sokolově do čp. 163. O svůj majetkový podíl na OSP se tehdy pokoušela i jiná skupina osob, která když zjistila, že privatizaci OSP již neovlivní, podala návrh na vyhlášení konkurzu svého konkurenta—tedy Actus. Návrh byl Krajským soudem v Plzni přijat. Konkurzní řízení bylo zahájeno a část uložených dokladů OSP byla odvezeno neznámo kam. Tomu předcházelo násilné otevření archivní místnosti. Tento skutek vedení a. s. nazvalo jako „brutální“ vniknutí do místnosti, kde byly archiválie uloženy. Podalo trestní oznámení na neznámého pachatele. Do celého případu se vložila Policie ČR, ale případ byl odložen. A tak, zřejmě i následně nebylo zjištěno, kde se doklady nalézají.

Znak OSP

Vraťme se však k počátkům existence Okresního stavebního podniku. V Sokolově (Falknově) působily již za první republiky drobné stavební firmy, které však byly dány dle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 ze dne 19. května 1945 pod národní správu. To znamenalo odejmutí majetku z dispozice vlastníka a pověření fyzické osoby zvané národní správce k prozatímnímu vedení podniku. Bylo to období, které trvalo až do znárodnění Únorem 1948. Proto byl tento rok zřejmě pokládán za vznik OSP. V roce 1978 byly na stavebním podniku uspořádány oslavy 30 let založení podniku. Oslavy svolané na 1. července byly velkolepé, mnoho pracovníků bylo vyznamenáno a k tomuto výročí byl vydán upomínkový materiál, který však bližší údaje o vzniku podniku neuvádí. Podnik byl řízen Okresním národním výborem a jeho výsledky byly pravidelně projednávány v komisi výstavby a předkládány vedení ONV, které doporučovalo na základě hospodaření podniku, mimo jiné, odměny ředitelům. Těmi postupně byli pánové Tahal, dipl. tech. L. Baran, V. Landrgott, Ing. Švehla a další. Vilém Landrgott byl od 23. 3. 1989 jmenován ředitelem podniku, když předtím vykonával funkci technického náměstka. Volba proběhla na shromáždění pracujících v Hornickém domě a byla v té době novým prvkem řízení státních podniků. Na základě konkursního řízení byl od 11. 8. 1990 jmenován ředitelem Ing. Alois Švehla, dosavadní vedoucí technické přípravy podnikového ředitelství Pozemní stavby Karlovy Vary. Výsledky potvrdila Rada ONV Sokolov.

Kolem roku 1960 měl podnik název *OSP pro zemědělství, místní výstavbu a průmysl*. Jeho sídlo bylo na Starém náměstí v budově č.p. 23. Růstem podniku a jeho zaměstnanců jim byly postupně přiděleny domy č.p.168 (H centrum), kde byla truhlárna a v č.p. 253 (23) v Křížové ulici sídlilo učňovské středisko OSP a útvar přípravy. Další prostor byl vyčleněn pro zámečnickou dílnu ve Vítkovské ulici. Vedl ji pan František Strousek. Nedaleko sídliště Vítězná byla základna střediska dopravy s vedoucím Adolfem Thomayerem. V letech 1985-1988 začal podnik budovat samostatný areál na kraji města, u Dolního Rychnova. Postaveno bylo sedm výrobních hal pro

Autoservis Schöner.

Uznání OSP Sokolov za obnovu Prahy.

truhláře, zámečníky, elektrikáře a skladové prostory včetně moderní administrativní budovy. V té dnes sídlí Policie ČR. Ostatní objekty získaly po neúspěšné privatizaci další subjekty. Jsou zde stavebniny, Kónig porcelán a další. K úspěšné privatizaci OSP nikdy nedošlo a kupony v hodnotě 1000 Kč svým majitelům propadly, bez jakéhokoliv užítu. Podnik se tak rozdrobil na řadu menších samostatných subjektů a majitelů.

Z komplexního plánu sociálně ekonomického rozvoje města Sokolova do roku 2000, který byl schválen plenárním zasedáním MěstNV dne 13. dubna 1989, vyplývá, že OSP se podílí na zabezpečování placených služeb obyvatelstvu v profesích: truhlářství- (stř. 290) zámečnictví, klempířství, pokrývačství, (stř. 240) vodo a elektro instalatérství (stř. 250 a 260) a zednictví (stř. 200). Dopravní středisko mělo označení KHVS Sokolov. Velice dobře si podnik vedl při rozvoji vědy a techniky a jejího zavádění do výroby. V rámci Západočeského kraje byl vyhodnocen v roce 1989 jako nejúspěšnější organizace místního stavebnictví. Kromě toho OSP pomáhal v jednotlivých obcích budovat infrastrukturu a v neposlední řadě posiloval kapacity při budování objektů v rámci akce Z (Zvelebení — za pomoci dobrovolných pracovníků). Tehdejší režim tento způsob výstavby prosazoval, ale tam, kde bylo

Kulturní dům Habartov.

plnění úkolů nad možnosti budovatelů, direktivně nasazoval OSP a další podniky. Na závěr však mohl prohlásit, že vše bylo vybudováno svépomocí. Příkladem byla nová budova ONV (dnes Úřad práce), kde kromě OSP pracovalo mnoho dělníků a techniků Báňských staveb Sokolov. Podobně tomu bylo při budování staveb v jiných městech, např. v Praze, kam OSP pravidelně vysílal svá střediska a posiloval tak nedostatek kapacit našeho hlavního města. Svědčí o tom i řada diplomů a ocenění udělovaných primátorem Prahy. V roce 1983 se kolektiv projekce vedený Antonem Juricou zúčastnil závěrečného úklidu dokončované rekonstrukce Národního divadla. Obdržel za to uznání a mohl si prohlédnout tuto stavbu od základů pod střechu. Velkým problémem v chodu podniku byl neustálý nedostatek pracovníků. V OSP pracovali dělníci převážně v tzv. „úkolové mzdě“ a nedosahovali tak výdělků jako ve mzdě hodinové. Tu jim nabízely např. drobné provozovny řízené národními výbory. To vše mělo za důsledek odchod řady kvalitních pracovníků a učňů mimo stavební podnik. Přesto působila v OSP řada pracovníků, kteří zde byli zaměstnáni do roku 1988 více jak 20 let. Byli to např. Alois Martínek – hlavní stavbyvedoucí HSV, projektant Jindřich Šlapa, zedník A. Pastier a jeho manželka, truhlář Josef Stulík, stavbyvedoucí Josef Ocelák a další. Řada z nich obdržela uznání za úspěšnou práci, spolu s mnoha dalšími různých profesí. Dle statistické ročenky 1981 měl OSP od roku 1975 průměrně 577 pracovníků stavební výroby a 345 dělníků na stavebních pracích, při produktivitě práce 10 337 Kčs a průměrné mzdě 2 592 Kčs. Tato měsíční mzda byla tehdy mezi okresními organizacemi v kraji vůbec nejnižší. Naopak průměrná měsíční produktivita práce byla kromě okresu Plzeň - jih (10 499 Kčs) druhá nejvyšší.

V rámci rekreace pracovníků OSP byla vybudována střediska na Jesenici a Božím Daru. Na zdejší chatu Barborka od roku 1965 jezdilo až 400 zaměstnanců ročně. Ti, pod patronátem střediska projekce, se také podíleli na modernizaci vnitřního zařízení. Byl zde vybudován stylově zřízený sklípek, společenská místnost s krbem a další. Vše bylo vytápěno topnou naftou. Chatky na Jesenici byly rovněž velmi využívány.

Budova bývalého ONV.

Počátkem roku 1950 bylo přistoupeno k výchově vlastních učňů, kterých bylo až do roku 1977 více jak 1300.

V Kraslicích bylo vybudováno samostatné středisko OSP (č. 230). Pracovníci zámečnické čtyři jako první v okrese zahájili zateplování štítů panelových domů systémem Termodur. V Kynšperku a Lokti působila údržbářská střediska. Přesná evidence řady staveb, které OSP vybudoval, není k dispozici. Přesto uvádíme několik z nich. Jsou to: Nákupní středisko Jednota v Kynšperku, přístavba polikliniky Kraslice, rekonstrukce interny Kraslice, výstavba ZDŠ D. Nivy a Nová Ves, prodejny Chodov, Nová Ves, Nové Sedlo, Kulturní dům v Habartově, areál TS Sokolov, pečovatelský dům Pochlovice, kompletní malířské práce při GO HD, oprava a rekonstrukce radnice v Lokti a celá řada dalších akcí.

Tolik útržkovitě k historii tohoto stavebního podniku. Pokud mohou informacemi k chodu OSP přispět další pamětníci, bude to jistě velmi přínosné. Obrátte se, prosím, s poznatky na redakci časopisu Sokolovsko. ■

Ing. Jan Rund

Ing. Jan Rund, narozen roku 1945 ve Spáleném Poříčí. Do Sokolova se přistěhoval v roce 1947. Absolvoval studium na Průmyslové škole stavební v Kadani a později na Vysoké škole báňské v Ostravě. Je autorem řady knih s tematikou Sokolovska - Proměny města Sokolov, Sokolovské hospody, Temný Sokolov a další.

Milí čtenáři, dočetli jste Sokolovsko až na konec. Po otočení Vás na dalších stranách čeká informativní zpravodaj LEADER MAS Sokolovsko o.p.s.

Přejeme příjemné čtení.

MAS
SOKOLOVSKO

OPRAVA

ČLÁNEK: KRASLICKÉ MLÝNY: PANSKÝ MLÝN „HERRENMÜHLE“ A JEHO PŘÍBĚH

Na 20. straně časopisu SOKOLOVSKO se nachází chyby v textu. Připojujeme proto tuto opravu:

1. **Text článku:** Za zlaté období pro Kraslice se dá počítat vláda Šumburků, kteří vlastnili město s přilehlými doly od roku **1575** do roku 1667.
2. **Poznámky pod čarou:** ¹ Uvádí se rovněž datum 14. červen 21. a 25. červen **1575**. Dokončení prodeje se uskutečnilo až po složení celé částky roku 1576.

Za chyby se omlouváme.